

XXXII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had- és Rendészettudományi Szekció
Gödöllő, 2015. április 15-17.
Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Nemzeti Közszolgálati Egyetem

**AZ AFRIKAI SZEREPVÁLLALÁS JELENTŐSÉGE NAPJAINKBAN
– KÖZÉPPONTBAN A MALI MISSZIÓ**

Jelige: French Connection

2014. április

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ	3
1. MALI PROBLEMATIKÁJA	6
1.1. Országismertető.....	6
1.2. Történelmi áttekintés és a missziók előzményei	11
2. A MALI MISSZIÓK NEMZETKÖZI HÁTTERE, MOTIVÁCIÓS RENDSZERE	18
2.1. Franciaország	18
2.2. Amerikai Egyesült Államok	28
3. A Maliban létesített missziók.....	36
3.1. Serval Hadművelet	36
3.2. AFISMA és MINUSMA.....	38
3.3. EUTM Mali.....	41
3.3.1. Az EUTM Mali ismertetése	41
3.3.2. Az MH EUTM Mali működése.....	43
3.4. Az afrikai magyar szerepvállalás jövőképe	50
ÖSSZEGZÉS	54
IRODALOMJEGYZÉK.....	57
MELLÉKLETEK	65
ÁBRAJEGYZÉK	68

ELŐSZÓ

„Az Afrika Fórummal Magyarország egy összetett megközelítést szeretne kifejezni Afrika irányába; a magyar kormány keleti nyitás politikájában a Szaharától délre eső területe az utolsó, amellyel szemben még nem fejezte ki formálisan, strukturáltan Magyarország a figyelmét.”¹ – hangzott el Takács Szabolcs helyettes államtitkártól a fenti mondat a 2013. június 6-án és 7-én megrendezett Budapest Afrika Fórum előtt.

Ez az idézet jól tükrözi a téma iránt tanúsított magyar negligenciát és közömbös attitűdöt. Azonban ha egy kicsit is figyelünk a hírekre, beleássuk magunkat a gazdasági elemzésekbe, rögtön nyilvánvalóvá válik számunkra, hogy a vezető hatalmak kemény harcokat vívnak az afrikai kontinensen, mind a szó szoros, mint átvitt értelmében. A globalizált világban mi sem függetleníthetjük magunkat a közelebbi és távolabbi környezetünk eseményeitől, ezért úgy gondolom, nem kérdés, hogy Afrika ügyei legalább közvetve minket is érintenek, az viszont csak rajtunk múlik, előnyünkre tudjuk-e fordítani.

Varga Mihály nemzetgazdasági miniszter az Afrikai-Magyar Üzleti Fórumon felhívta rá a figyelmet, hogy „az afrikai országok felismerték saját gazdasági lehetőségeiket és jelentős gazdasági növekedést értek el”,² hiszen a világ 10 legdinamikusabban fejlődő országa közül 6 Afrikában található.

Németh Zsolt, a Külügyminisztérium parlamenti államtitkára 2014 januárjában „a XXI. század kontinensének”³ nevezte Afrikát, amellyel a gazdasági fejlődés és kapcsolatépítés összeköti Magyarországot, főbb együttműködési területként a mezőgazdaságot, a vízgazdálkodást és az energetikát jelölve meg.

Világosan kitűnik, hogy a magyar afrikai nyitásra irányuló politikai szándék létrejött, hiszen a kontinensben rejlő potenciál Magyarország számára is tartogathat nagyszerű lehetőségeket, amelyek megvalósulása gazdasági befektetés formájában realizálódhat. Ezen a gondolatmeneten elindulva választottam dolgozatom témájának az afrikai szerepvállalás vizsgálatát úgy, hogy közben a katonai vonatkozásokat és a nemzetközi kapcsolatokat is szem előtt tartottam. Úgy gondolom, hogy Mali esetét azért is célszerű tanulmányozni, mert egyszerre aktuális, és utólagos értékelésre is lehetőséget adó téma, vagyis az események a közelmúltban történtek.

¹ Kormányportál, online elérhető: <http://www.kormany.hu/hu/kulugyminiszterium/biztonsagpolitikaert-felelos-helyettes-allamtitkarsag/beszedek-publikaciok-interjuk/takacs-szabolcs-afrika-a-lehetosegek-kontinense> (letöltve: 2014. 02. 18.).

² Kormányportál, online elérhető: <http://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/hirek/nagy-lehetosegek-a-szub-szaharai-gazdasagi-kapcsolatokban> (letöltve: 2014. 02. 18.).

³ Kormányportál, online elérhető: <http://www.kormany.hu/hu/kulugyminiszterium/parlamenti-allamtitkarsag/hirek/afrika-a-21-szazad-kontinense> letöltve: 2014. 02. 18.).

Dolgozatom bevezető szakaszában ismertetem Malit. A minél teljesebb kép kialakítása érdekében nagy hangsúlyt fektetek a gazdasági és társadalmi körülmények érzékeltetésére, illetve röviden bemutatom azt a főként politikai utat, amelyet Mali – korábban Francia Szudán – megalakulása óta bejárt, és eljutott a 2012-es tuareg felkelésig. Ezt követően bemutatom, hogyan is vált a már-már szokványos szeparatista mozgalom nemzetközi beavatkozást igénylő iszlamista krízissé, mivel ezáltal érzékelhető leginkább a nemzetközi beavatkozás és a missziók létesítésének szükségessége.

Az alapszituáció felvázolása után, a második fejezetben megjelenítem két vezető hatalom, Franciaország – a régi afrikai gyarmattartó állam – és az Amerikai Egyesült Államok – a globális nagyhatalom – mali missziós szerepvállalását is befolyásoló Afrika-politikáját, valamint a missziók országokénti háttérét is ismertetem. Kiemelem Franciaországnak – mint a mali válság kezelésében vezető szerepet vállaló államnak – a beavatkozáshoz fűződő kül- és belpolitikai érdekeit is. Mindez hozzájárul annak megértéséhez is, hogy az egyes országok, illetve a hozzájuk erősen kötődő nemzetközi szervezetek miért az adott módon jártak el a Mali válság kapcsán. A fejezet célja egyúttal az is, hogy a figyelmet Afrika jelentőségére, az izgalmas változásokra és az eltérő stratégiák alkalmazására vonja.

A harmadik szakaszban bemutatom a Maliban történt nemzetközi beavatkozást és a létesített missziókat, műveleteket. Pénzügy szakirányos hallgatóként a pénzügyi-gazdasági aspektusokat emelem ki az ECOWAS, az ENSZ, az Európai Unió és Franciaország által tett vállalások esetében is.

A nemzetközi környezetben való elhelyezés után, pályamunkám végén térek rá Magyarország Maliban történő szerepvállalására, amelynél a hangsúlyt a költségvetési területre és a pénzügyi feladatok gyakorlati megvalósítására helyezem.

Munkám kezdeti leíró jellegét fokozatosan elemzővé teszem, hiszen a dolgozat utolsó szakaszában a Magyar Honvédség Maliban végzett feladatainak globális térbe történő illesztésével a jövőbe kívánok tekinteni. Megvizsgálásra kerül az is, hogy a jelenleg érvényben lévő tervek alapján milyen további lehetőségekkel számolhat a Honvédség Afrikában, illetve ezen keresztül – a katonai szempontokon túl – milyen előnyökkel járhat a magyar állami és versenyszféra.

A dolgozat zárásaként összefoglalom a korábban vázolt tényeket, illetve megállapításaimat is rendszerezem.

Ahogy azt már kifejtettem, a téma jelentőségét nem csupán aktualitása, időszerűsége adja, hanem Afrika szerepének és erejének felértékelődése a nemzetközi szinten, ezzel

párhuzamosan pedig a magyar külpolitikai stratégiában kapott erőteljesebb szerepe is. Emellett arra is újabb bizonyítékot szolgáltat, hogy a katonai szerepvállalás hatásai tágabb körben értelmezhetőek, nem csupán a haderő vonatkozásában bírhatnak kihatásokkal egy ország életében. Ezen okból kifolyólag tanulmányomat a HM NEF és a HM VPF szakértői figyelmébe is szeretném ajánlani.

A téma feldolgozása során felhasználok a hazai és a külföldi nyomtatott és elektronikus sajtó termékeit, emellett a hitelességet törvények, kormányhatározatok, beszámolók, nemzetközi szervezeti határozatok, megállapodások, MH kiadványok felhasználásával is növelem. A helyes kép kialakításához egy korábban Maliban szolgálatot teljesítő tiszt véleményét is kikértem.

1. MALI PROBLEMATIKÁJA

„Mali minden asszonyának és férfijának meg kell hoznia minden szükséges áldozatot, hogy országunk az átélt megpróbáltatásokból megerősödve, dicsfényben ragyogva léphessen ki.”

„Toutes les Maliennes, tous les Maliens doivent accepter tous les sacrifices pour que notre pays puisse sortir grandi, rayonnant de l'épreuve qu'il traverse”

/Modibo Keïta/

1.1. Országismertető

1 241 190 km² területével a Mali Köztársaság a nyugat-afrikai régió második legnagyobb területű országa. 7243 km határát az északon Algériával, keleten Nigerrel, délen Burkina Fasoval és Elefántcsontparttal, délnyugaton Guineával, nyugaton Szenegállal és Mauritániával közös határszakaszai alkotják; tehát landlocked, azaz tengerparttal nem rendelkezik. Változatos éghajlati adottságai következtében észak-déli irányban haladva a zonális sivatagtól a trópusi erdős szavannáig juthatunk. [7]

1. ábra Mali geográfiai elhelyezkedése⁴

Ennek megfelelően alakulnak az ország domborzati viszonyai is: az ország 65 %-át elfoglaló sivatagon kívül lokalizáltan elhelyezkedő hegységek, valamint a fennsíkok és síkságok, folyóvölgyek váltakozása teszik változatossá a tájat. Két fő folyója – a Szenegál

⁴ Simply decoded, online elérhető: <http://www.simplydecoded.com> (letöltve: 2014. 03. 01.).

és a Niger – jelenti Mali vízellátásának gerincét. A vízkészletek hatékony felhasználása és ellenőrzése céljából 1972-ben Mali, Mauritánia és Szenegál létrehozta az Organisation pour la Mise en Valeur du Fleuve Sénégal (OMVS) nevű szervezetet, amelynek azóta Guinea is tagjává vált. [44] A kezdeményezés hivatott elősegíteni a környezetvédelmi és egészségügyi együttműködést, valamint a gazdasági fejlődést is. (Ezért fontos megjegyezni, hogy szakértők szerint a konfliktusok fő forrását az ártéri terület birtokviszonyainak tisztázása és a gazdasági érdekcsoportok kooperációjának problematikája jelentik, semmint a vízhez való hozzáférés.) [7]

Mali népessége 2012-ben meghaladta a 15,49 millió főt. Bár demográfiailag az egyik legdinamikusabb gyarapodó állam, fejletlensége miatt a várható élettartam az 55 évet sem éri el, a lakosság jelentős része szegénységben él, így az országok rangsorában csak a 182. helyen áll. A hierarchikus rendben betöltött szerepet a nem, a kor és a társadalmi pozíció határozza meg. A népesség mindössze 27%-a írástudó. A helyzetet – oktatási célú támogatások drasztikus lefaragása mellett – tovább súlyosbítja, hogy a hangsúlyt nem az alapszintű oktatásra, hanem a közép- és felsőfokú képzésre helyezik, illetve a vidéki települések kisebb arányban részesülnek a forrásokból. Valószínűleg az iskolalátogatási arányt az életkörülmények javítása és az infrastruktúra fejlesztése fokozná. Mali társadalmi sokszínűsége és megosztottsága nagymértékű, ez indokolja, hogy bár a hivatalos nyelv a francia, az oktatást 13 nyelven engedélyezték (például a lakosság minimum 46,3% által használt bambara). A népesség 90%-a muzulmán, 5-5%-a pedig keresztény, illetve valamelyik természetvallás hívője. [45]

Meglepő tény, hogy a rabszolgaság intézménye a mai napig fellelhető, főként az északi területeken élő tuaregek és szonghai népcsoport köreiben. Elterjedt a gyermekmunka gyakorlata is, az általános iskoláskorú fiatalok mintegy fele számára nem ismeretlen a bányászati tevékenység, a koldulás, vagy a prostitúció, vagy a szolgaságra kényszerítés. [7]

Az ország egészségügyi helyzetéről sokat elárul az az adat, miszerint 1000 lakosra 0,047 orvos, és 0,57 kórházi ágy jut; az ellátás feltételei és eszközei pedig még a városokban is csak hiányosan állnak rendelkezésre. Azonban árnyalja a képet, hogy gyógyítók is végeznek egészségügyi tevékenységet, így a valóságban az ellátottsági arány némileg kedvezőbb. [7]

Az ország területét 8 régióra és a főváros, Bamako kerületére osztották. A legjelentősebb városok a következők: Djenné (jelentős idegenforgalmat bonyolít), Kayes

(rendelkezik nemzetközi repülőtérrel, nagy szerephez jut a Szenegállal folytatott kereskedelemben), Gao, Kidal, Koulikoro, Mopti, Ségou, Sikasso és Timbuktu. [7]

Mali gazdaságát a primer szektor dominanciája jellemzi, fő profiljába a világgazdasági árszínvonal-változásokkal és a természeti kihívásokkal szemben kevésbé ellenálló mezőgazdaság és a bányászati tevékenység tartozik; ezért gazdasági fejlődése sérülékeny. A munkaerő 80%-a az agrár szektorban dolgozik, és a GDP 36,9%-át termeli meg, azonban agrárexport potenciálját csökkenti a szükséges tőkeberuházások és a feldolgozóipari kapacitások elmaradása. Az ipar és a szolgáltatások szektora mindössze a munkaerő fennmaradó 20%-át foglalkoztatja. A szekunder szektor tevékenysége javarészt az agrárium által előállított produktumok feldolgozására korlátozódik, és mindössze a GDP 23,4%-át adja. [7]

Mali gazdag ásványkincsekben, így az arany, a foszfát, a kaolin, a só, a gipsz, a gránit a márvány, a mangán, a mészkő, a bitumenpala, a kovaföld, az ón és a réz kitermelhető az ország területén; becslések szerint a vasérc-tartalékok 2 millió tonnát tesznek ki, a bauxit készletek elérik a 1,2 millió tonnát, lítiumból pedig több, mint 4 millió tonna lelhető fel. Komoly várakozások fűződnek az uránvagyon feltárásához is, hiszen az eddigi kutatások alapján több ezer tonnára tehető Mali uránkészlete. Az ország számos pontján elszórtan drága- és féldrágakövek jelenléte is kimutatható, ezen felül csekélyebb mennyiségű volfrám, cink és ólom is megtalálható. Az energiahordozók iránti megnövekedett kereslet következtében Maliban is végeztek fúrásokat; ám az ország szegény fosszilis energiahordozókban, ami növeli gazdasági kitettségét, így a megújuló energiaforrások felhasználása (például piacra termelő napenergia-erőmű, napenergiával működő vízszivattyú, vagy a Szenegál folyón épített duzzasztógát) terjedőben van. Ezen felül Burkina Fasóból importál villamos energiát Mali. Mindemellett az energiatermelés nagyjából 90%-át az erdők révén valósítják meg, ám azt figyelembe kell venni, hogy a lakosság 75%-nak nincs is csatlakozása a villamos hálózathoz. [7]

Azonban adottságait nem tudja kiaknázni, mivel a megfelelő infrastruktúra kiépítése még várat magára; a tengerparthoz közeli bányákkal szembeni versenyben jelentős hátrányt szenved az ország. Az összesen 15 000 km hosszú közúthálózat korszerűtlen, elmaradott; csupán 60%-a járható egész évben, 12%-a rendelkezik szilárd útburkolattal, a földutak pedig rendszeres karbantartást igényelnek. Légi közlekedését tekintve Mali az európai légitársaságok révén integrálódott az internacionális légiforgalomba; meglévő repterei közül azonban csak néhányon bonyolítható nemzetközi forgalom. [7]

Geográfiai helyzetéből adódóan azonban Malin keresztül vezethetne egy – a szubszaharai térségben kitermelt nyersanyagokat, fosszilis energiahordozókat Európába juttató – tranzit útvonal is. [7]

Ami a tercier szektort illeti, Mali fokozatos fejlődést produkált az elmúlt években. Legfőbb kiviteli árucikke a gyapot, amely az export 90%-át teszi ki, emellett – a fejlődő országokra jellemzően – arannyal és haszonállattal is kereskedik. A WTO (OMC) adatai alapján 2009-ben 2,1 milliárd, 2011-ben 2,453 milliárd, 2012-ben 2,557 milliárd dollárt tett ki a mali export értéke. Legfontosabb export partnerei között találjuk Kínát (52,9%), Indonéziát (5,3%), Malajziát (11%), Indiát (4,1%), Thaiföldet, Koreát és Bangladest is. [46]

A kiviteli adatokkal párhuzamosan az import mértéke is nőtt: a 2009-ben kimutatott 2,6 milliárd dollár, 2011-ben 3,026 milliárdra duzzadt, majd 2012-ben 3,209 milliárd dolláros értéket produkált. Behozatali cikkeinek összetételét javarészt a kőolaj, a gépek és berendezések, építőanyagok, élelmiszerek és textilipari anyagok alkotják. Nem meglepő módon az import termékek legnagyobb hányadát Franciaország (11,2%), valamint a szomszédos országok – így például Szenegál (9,9%), Elefántcsontpart (8,7%) biztosítják, azonban a hatalmas világpiaci versenynek köszönhetően Kína (8,6%) és az Amerikai Egyesült Államok is megjelent a mali piacon. [7]

Jól látható, hogy Mali egyre növekvő külkereskedelmi deficittel küzd (a 2009-es 0,5 milliárd dolláros különbözet 2012-ben már 0,652 milliárdra rúgott), amit az arany dél-afrikai exportja sem tud balanszírozni.

A befektetések ösztönzésére a mali állam az 1990-es évek elején új bányászati törvényt hozott, azonban a szabályozás enyhítése mellett is – az adózási rendszernek köszönhetően – 20%-os részesedés továbbra is jár az államnak, a nyerség 35%-a, valamint a jogdíjak utáni illeték 6%-a szintén az államkasszát gyarapítja. Azonban hiába tesznek apróbb intézkedéseket, ha a korrupció mértéke, az adózási és vámkezelési eljárások problematikája, a világgazdasági áringadozások és a költségvetés finanszírozása érdekében történő hitelfelvétel, a növekvő külső adósságállomány, valamint a szerződés kötése körüli és a teljesítésükhöz kapcsolódó visszasságok riasztóan hatnak a nemzetközi befektetőkre. [7]

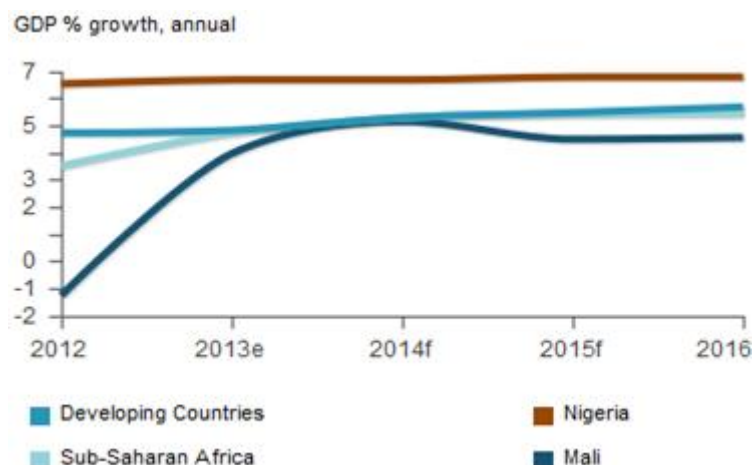
A gyár- és élelmiszeriparba Franciaország, Kína és Németország részéről érkezik a legtöbb befektetés, a bányászat tökevonzó képessége pedig Nagy-Britannia, Japán, Ausztrália, Kanada és a Dél-afrikai Köztársaság irányában mérhető legerőteljesebben. [7]

Mali 1975 óta tagja a Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közösségének (ECOWAS), emellett a Nyugat-afrikai Gazdasági és Monetáris Uniónak (UEMOA), az 1962-ben életre hívott Nyugat-afrikai Monetáris Unió utódjának (UMOA) is, ezzel együtt pedig a CFA frank-övezetnek is részese. Az ország pénzügyi és kereskedelmi központja Bamakóban található, ahol a kereskedelmi és fejlesztési bankokon túl a regionális tőzsde képviselte is megtalálható (BRVM), azonban Mali állampapírjaival nem kereskednek. A banki szektorban az állam teljes vagy résztulajdonosi minőségben van jelen, ennek ellenére a teljes érték 62,8%-a külföldi befektetők tulajdonában áll. A pénzintézetek jelenléte ellenére számottevő a készpénzforgalom aránya és a barter ügyletek bonyolítása. [7]

A kommunikációs ágazatban szignifikáns fejlődés mutatkozott, a társadalom tagjai nagyobb számban kapcsolódhatnak be a nemzetközi kommunikációs csatornába; növekedett a mobiltelefont és internetet használók száma, azonban az utóbbihoz való hozzáférés még nem széleskörű. [7]

A turizmus 2010-ben 4,7%-kal járult hozzá a GDP-hez, azonban – tekintve, hogy az idegenforgalom függ az infrastrukturális ellátottságtól és a biztonsági környezettől – 2012-ben az ország csökkenő turisztikai vonzerővel bírt. [7]

A Világbank adatai szerint Mali GDP-je 2010-ben 5,8 %-os növekedést produkált, 2011-ben már 2,7%-ot ért el, 2012-ben negatívba fordult, 1,2%-os csökkenést mutatott. 2013-ban pedig ismét 4%-os emelkedést becsültek meg. A következő években az elemzők erősödésre számítanak, ám a várakozások szerint még így is elmarad majd mind a szubszaharai államok, mind a fejlődő országok átlagától, és a nagyjából konstans, 6-7%-os szinten növekvő nigériai GDP-től.

2. ábra A mali GDP növekedése és várható alakulása a régió átlagához viszonyítva⁵

A 2012-es lázadás és az aszály súlyos károkat okozott a mali gazdaságnak, amit tovább tetézt, hogy a partner országok leállították tőke- és technológiai exportjukat. A fizetési mérleg hiányának fedezéséhez a valutatartalékokhoz is hozzá kellett nyúlni. Emellett redukálták a kormányzati kiadások mértékét, adóemeléshez folyamodtak, és egyes támogatásokat is megkurtítottak. Ezeken felül az IMF 18,4 millió dollárnyi hitel nyújtását fogadta el. [7]

1.2. Történelmi áttekintés és a missziók előzményei

Dr. Besenyő János alezredes és Miletics Péter Maliról írt ismertetője alapján a mai Mali területe már i.e. 8000 és 2000 között is lakott volt, különböző népek éltek és politikai territóriumok alakultak a térségben. Azonban jelen tanulmány szempontjából a XIX. századi francia gyarmatosítástól kezdődő időszak bír különösebb jelentőséggel.

Nyugat-Afrika tudományos feltérképezése már a XVIII. század végén megindult, azonban csak 1828-ból származik bizonyíték arról, hogy első európaiként René-Auguste Caillié a mai Mali területén található Timbuktu városáig is eljutott. A térség francia meghódítása még ennél is későbbre datálódik, ugyanis az 1880-as évekre tehető a francia kolonizáció intenzívebbé válása. A sikerhez hozzájárult az európai haditechnikai fölény, illetve a Szenegál és a Niger folyók völgyében található természetes útvonalak használata. [7]

A kor expanzív törekvései fényében az európai hatalmak versengése felerősödött, melynek fókuszában a regionális erőforrások feletti rendelkezés jogának megszerzése állt. Az 1884-1885-ben tartott berlini Kongó Konferencia alkalmával ugyan (hivatalosan) nem

⁵ Világbank, online elérhető: <http://data.worldbank.org/country/mali> (letöltve: 2014. 03. 04.).

osztották fel egymás között a nagyhatalmak Afrikát, ám a szabadkereskedelem biztosításáról és a természeti erőforrások hozzáférhetőségéről állapodtak meg. [47] Az ezt követő mintegy két évtizedben a franciák sikerrel gyarmatosították a nyugat-szudáni régió nagy részét, 1892-ben Francia Szudán néven közigazgatásuk részévé téve „Malit”, amelynek központja Kayes lett.⁶ A francia dominancia révén a korábbi szuverén entitások elvesztették önállóságukat – helyette egy Párizs irányítása alatt álló, autoriter rendszer jött létre – az „öslakosok”, illetve a franciák között alá-fölérendeltségi viszony alakult ki. A francia hadseregnek azonban még évekre volt szüksége több város (például Djenné, Timbuktu és Gao) bevételeéhez. Ami még ennél is szembeötlőbb, hogy a helyi nomád tuaregek elleni harc még több mint egy évtizedig elhúzódott. „A hierarchiára épülő szervezet élén a gyarmatügyi miniszter (Ministère des Colonies) állt, alárendeltségében működött a dakari főkormányzó. Az általa irányított gyarmati föderációhoz – 1904-től Francia Nyugat-Afrika (Afrique Occidentale française), amelyhez eredetileg (1895) Szenegál, Francia Szudán, Guinea és Elefántcsontpart tartozott – 1904-ben csatolták Dahomey, Mauritánia és Niger területét.”⁷

A II. világháborút követően a nyugat-afrikai gyarmatok lakói autonómiára és jogaik kiszélesítésére való törekvését nem támogatta a francia politikai vezetés, ezért a nemzetgyűlés nyugat-afrikai képviselői az 1946-ban életre hívott Demokratikus Tömörülés (Rassemblement Démocratique Africain) égisze alatt korteskedtek a gyarmatokra vonatkozó törvény megalkotása mellett. A franciák még ebben az évben létrehozták az alkotmányban is szereplő Francia Uniót (Union française), amely 1958-tól Francia Közösség néven (Communauté française) élt tovább. A gyarmati területek pozíció erősödtek, lehetőséget kaptak a belpolitikai autonómiára és a „tengeren túli területek” megnevezésre, illetve a „metropolita Franciaországgal” azonos jogok gyakorlására. Ennek ellenére a kolóniák sorra választották az elszakadás lehetőségét.

1959-ben Francia Szudán és Szenegál megalapította a Mali Szövetséget, melynek elnökévé Modibo Keita-t, alelnökévé Mamadou Dia-t választották. Kezdetben a szövetséget Charles De Gaulle a Francia Közösségen belül volt hajlandó elismerni, azonban 1960 januárjában megkezdődtek a tárgyalások a szövetség függetlenségéről, melyet végül június 20-án mondtak ki. [48]

⁶ Francia Nyugat-Afrika (AOF) részévé vált, amely Szenegál, Elefántcsontpart, Francia Szudán (Mali), Francia Guyana, Mauritánia, Guinea, Niger, Haute-Volta (Burkina Faso) és Dahomey (Benin dél-keleti része) föderációba foglalásával jött létre.

⁷ BESENYŐ, János – MILETICS, Péter: *Országismertető Mali*, A Magyar Honvédség Geoinformációs Szolgálat kiadványa, 2013. (letöltve: 2014. 01. 02.).

Nem bizonyult tartósnak a társulás, hiszen a felek eltérő nemzetépítési és regionális stratégiát kívántak megvalósítani, ami végleges szakadáshoz vezetett, ennek eredményeképpen 1960. szeptember 22-én kikiáltották Mali függetlenségét. Az új állam élén a korábbi szövetség elnöke, Modibo Keita állt, aki az egypártrendszer bevezetését és szocialista ideológiák szerinti államszervezést tűzte ki céljául. Ennek megfelelően megkezdte a gazdasági szektorok államosítását, és indítványozta a francia katonai jelenlét megszüntetését. Megállapítható tehát, hogy Keita elnök terve Moszkva szemében is kedvezőnek tűnt. Fontos feladatának tartotta még, hogy az ország északi részén élő tuaregek újabb lázadásait elcsendesítse, az ő szemükben is legitimé tegye a kormányzat működését.

Néhány éven belül a fiatal, fejletlen, és a megváltozott helyzethez nehezen alkalmazkodó államnak nem csupán elhibázott modernizációs lépésekkel, hanem súlyos gazdasági nehézségekkel is szembesülnie kellett. A helyzetet tetézte, hogy az elnök által preferált eszméket Franciaország olyannyira nem osztotta, hogy a költségvetési támogatás és a hitelnyújtás lehetőségét is megvonta Bamakótól. A kialakult szituáció végül bukáshoz vezetett. 1968-ban katonai hatalomátvétel révén Moussa Traoré került az állam élére; az ezt követő 10 évben erős centralizálási folyamat zajlott le, az ország pedig közvetlen katonai irányítás alatt állt, majd a kialakított prezidenciális kormányzati rendszer továbbra is Traorénak kedvezett, az 1979-es és 1985-ös választásokon is győzni tudott. [7]

A hidegháború időszakában Afrikában érvényre juthatott Franciaország „harmadik utas politikája”, még az Amerikai Egyesült Államok is kedvezőnek találta, ha a térségben a francia Afrika-politika valósult meg. Mali azonban semlegességre törekedett, 1975-ben beállt az el nem kötelezett államok sorába, támogatta a további dekolonizációs folyamatokat, illetve a két pólus közötti rivalizálás féken tartását, amelynek szellemében az Egyesült Nemzetek Szervezetén belül is aktívan fellépett.

Az „anyaországtól” való elszakadása óta jellemző volt Malira a mezőgazdasági termékek és a nyersanyagok exportja, aminek bevételeiből hiába fordítottak a modernizációs célokra, sem a felvevőpiac, sem a munkaerő képzettsége nem bizonyultak elégségesnek jelentős változások eléréséhez. Ennek ellentételezésére az 1970-es években az állam garantálta a felsőfokú végzettségű polgárok elhelyezkedését, nem számolva azzal, hogy egy évtizeddel később a munkaerő 60%-ának az állami szférában kell munkahelyet biztosítani. Számos egyéb kihívással is szembesülnie kellett az állam vezetésének: kedvezőtlen világgazdasági cserearányok, az energiahordozók árának emelkedése; aszályos időszak, ami jelentős migrációs folyamatokat generált; a növekvő

urbanizáció, vagy a politikai egyenjogúság kérdései. Egyre komolyabban merült fel a demokratikus kormányzás és a többpártrendszer létrehozásának, valamint a liberalizációs folyamatok érvényre juttatásának igénye. A társadalom részéről érzékelhető elégedetlenség mellett súlyos problémák forrását jelentette az etnikai és regionális ellentétek megléte is: a nomád tuaregek „asszimilációs kísérlete” nem járt sikerrel, az ellenük folytatott fegyveres küzdelem okán pedig tömegek kényszerültek emigrációra. Ugyan egy ideig sikerült katonai erővel fenntartani a kialakított politikai struktúrát, az eszkalálódó konfliktusokat megfelelő tisztek puccsot hajtottak végre. Az akciót irányító Amadou Toumani Touré állt az új politikai vezetés élére, aki „alkotmányozó nemzetgyűlés összehívását kezdeményezte, a centralizált katonai-prezidenciális és a demokratikus kormányzás közötti átmenetként az önkormányzati és elnökválasztás legitim feltételeinek megteremtésére törekedett”.⁸

A világ többi részéhez történő mind szorosabb kapcsolódás, az iskolázottság növekedése és a modern kommunikáció szerepének erősödése nyomán a társadalom elvárásainak az addig fennálló rendszer nem tudott megfelelni. Az új igényekre reflektált Alpha Oumar Konaré elnökké választása az 1992-es és 1997-es voksolás alkalmával. Politikai és gazdasági reformjai ugyan nem nyerték el kivétel nélkül az állampolgárok elégedettségét, ám pozitív hatásuk vitathatatlan volt. [7]

A XX. század végén Maliban továbbra is a tuaregek problémája jelentette a legégetőbb biztonságpolitikai kérdést, amelyet látszólag sikerült megoldani az 1995-ös megállapodás keretében.

A 2002-ben és 2007-ben tartott választások ismét Amadou Toumani Tourét juttatták hatalomra, aki elnöki mandátuma alatt nem kevesebbet tűzött ki céljául, mint hogy véget vessen a korrupciónak és a mélyszegénységnek, valamint konzerválja az ország békéjét. Ugyan a modernizáció és a liberalizáció irányába tett lépések gazdasági fellendülést hoztak, vállalkozásának megvalósítását több tényező is nehezítette: a sáskajárás és az aszályos időszak az élelmiszerellátást nehezítette, a jogi és igazságszolgáltatási rendszer reformjainak bevezetését a hagyományaikhoz ragaszkodó népcsoportok hátráltatták. Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy utolsó mandátuma alatt ismét elburjánzott a korrupció, és az iszlamista terroristák ellen sem lépett fel megfelelően. A kormányzat és a nomád életmódot folytató tuaregek között továbbra is mély ellentétek húzódtak, 2007 és 2009 között Aghali Alambo és Ibrahím Ag Bahanga vezetésével ismét sikertelenül

⁸ BESENYŐ, János – MILETICS, Péter: *Országismertető Mali*, A Magyar Honvédség Geoinformációs Szolgálat kiadványa, 2013, 137. o. (letöltve: 2014. 01. 02.).

kísérelték meg a központi kormány megdöntését, és a független Azawad állam megalapítását. [7]

Ahogy a fentebbi történeti áttekintésből is kitűnik, a tuaregek lázadása nem újkeletű jelenség (1963-1964, 1990-1994, 2006-2008 között is „felkeléshullámok” törték ki) [49], a nomád életmódot folytató tuareg népcsoport szinte folyamatos konfliktusban áll az őket marginalizáló kormányzattal és a földművelő lakossággal, emellett kulturális és etnikai különbözőségük is jelenti a problémák forrását. [50] Életmódjuk feladására képtelenek, továbbra is ők a sivatagi területek szakértői, a Szaharán keresztüli kereskedelem (élelmiszer, üzemanyag, kábítószer, fegyverek) mozgatói. Sokan közülük Kadhafí zsoldjában szolgáltak, de rendszerének megdöntése után hazatértek Maliba, és ismét megkísérelték önálló államuk, Azawad létrehozását. [51] 2011. október 16-án ezért megalakították a Nemzeti Mozgalom Azawad Felszabadításáért (MNLA) nevű szervezetet, és egyre gyakrabban bonyolódtak nyílt harcba a kormányerőkkel, és 2012. március 6-án kikiáltották Észak-Mali (Azawad) függetlenségét. A tettet a nemzetközi közösség elítélte, ám tevékenységüket tovább folytatták, néhány nap alatt több várost is elfoglaltak. [49]

2012. március 22-én Amadou Sanogo százados katonai puccs által átvette az ország irányítását. A nemzetközi közösségnek le kellett vonnia a következtetéseket, miszerint Maliban a demokrácia nem honosodott meg, a hadsereg pedig a nemzetközi szinten támogatott kiképzések ellenére is demotivált, erőtlen szervezet volt csupán. Az ECOWAS és az Afrikai Unió szankciói miatt Sanogo százados a parlament elnökének, Dioncounda Traorénak átadta a hatalmat. Az átmeneti kabinet sem volt képes a helyzet rendezésére és a választások megszervezésére, ebből kifolyólag augusztusban megalakították a Cheick Modibo Diarra vezette új nemzeti egységkormányt. [50]

Az MNLA mintegy 4000 fős brigádja mellett először „statisztaként” kapcsolódtak be a felkelésekbe az iszlamista szélsőséges csoportok, rövid idő leforgása alatt azonban átvették az irányítást. Ezek a körök szintén részt vesznek az illegális kereskedelemben, a (latin-amerikai) kokain csempésztútvonala is keresztül vezet a területükön, váltságdíjat szednek, így figyelemre méltó bevételi forrásokhoz juthatnak. [10] Egyes vélekedések szerint a térség destabilizálódásáért nagy részben felelős a nyugat-afrikai drogkereskedelem, illetve a hozzá kapcsolódó konfliktusok és korrupció. [52]

3. ábra A lázadó csoportok befolyási övezete 2013 januárjában⁹

A terrorista csoportok azért is érthetők el egyes, önmagukat kirekesztettnek, elhanyagoltak tituláló népcsoportok szimpátiáját, mert egyfajta vállalkozói és társadalmi szerepvállalói szerepben tűntek fel előttük, akik kvázi helyettesítik a hatóságokat. [49]

A 3 iszlamista szervezet (Anszár ad-Dín, MUJAO és AQMI) ideológiája nem egyezett meg az MNLA eredeti törekvéseivel, de még egymástól is különböző jegyeket mutattak. Az Anszár ad-Dín célja egy iszlamista alapokon és a saria törvénykezésen nyugvó Mali létrehozása; terve megvalósításához 500-1000 harcos állt szolgálatában. Az Anszár ad-Dín alapítója – Lyad Ag Ghali az MNLA-ból vált ki – személyes kapcsolatokkal, összefonódással rendelkezik az AQMI egyes tagjaival is, mely működési területe leginkább a Maghrebhez fűződik. Az AQMI és a MUJAO radikálisabb irányvonalat képvisel, mint az Anszár ad-Dín, célkitűzésük a dzsihád kiterjesztése Nyugat-Afrikában.

Az arab tavasz kapcsán megerősödött külföldi mudzsahedek által is támogatott iszlamisták egyre inkább kiszorították a szeparatista törekvésű MNLA-t, szinte mindenhol bevezették a sariát 2012 nyarára. Őszre az MNLA egyre inkább elhatárolódott az iszlamistáktól, valamint követeléseit is csökkentette, az autonómia elérésével is beérte volna.

Érzékelvén a nemzetközi beavatkozás előkészületeit, az Anszár ad-Dín képviselői novemberben Burkina Fasoban hajlandóak voltak az ECOWAS közvetítésével tárgyalni a kormányerőkkel, decemberben pedig tűzszüneti megállapodást kötöttek, amely betartásában azonban senki sem bízott teljes mértékben.

⁹ XIV. Tiszai Euroatlanti Nyári Egyetem, Nyulász Viktória előadása, HM VPF (Szolnok, 2013. 07. 31.).

„Miközben Bamako a lázadókkal tárgyalt, a belpolitikában pedig mély megosztottság uralkodott – decemberben a hadsereg leváltatta a miniszterelnököt –, Mali lakossága egyre kétségbeesettebben várta a megoldást az elhúzódó válságra.”¹⁰

Habár mindenki tisztában volt a helyzet fenyegető mivoltával, senki sem szánta rá magát konkrét cselekvésre. A Nyugat nem szívesen vállalkozott volna újabb intervencióra a líbiai beavatkozás után, az EU csak támogató misszió felállítására mutatott hajlandóságot, az ECOWAS viszont nyilvánvalóan híján volt a megfelelő képességeknek, harctámogató erők csatlakozása tűnt szükségesnek. Végül 3300 fős különítmény kiállítását vállalta, a beavatkozásra vonatkozó tervet pedig 45 napon belül kellett prezentálnia. A hadművelet megindításának nélkülözhetetlen feltétele, az ENSZ Biztonsági Tanácsának felhatalmazása csak 2012. december 20-án került elfogadásra, ugyanis azt remélték, katonai beavatkozás nélkül is sikerül rendezni a konfliktust. Az ENSZ BT 2085. számú határozata lehetővé tette az ECOWAS AFISMA nevű missziójának elindítását, amely fókuszában az ország stabilizálása, a biztonsági környezet javítása, valamint a mali kormányerők kiképzése, megerősítése és a hadsereg támogatása állt.

Az iszlamisták 2013. január 07-én kezdtek újabb offenzívát a kormányerők ellen. Előretörésük komoly fenyegetést jelentett a stratégiai fontosságú Sevaré városára is, így amikor január 10-én több nagyvárost is elfoglaltak (Konna, Mopti), Mali elnöke az ENSZ Charta önvédelemről szóló 51. cikkelyére hivatkozva Franciaország és a Biztonsági Tanács beavatkozását kérte. Lévén, hogy Mali a múlt század első felében még a francia gyarmatok sorát gyarapította, a legitim elnöknek megvolt arra a lehetősége, hogy François Hollande-hoz folyamodjon katonai segítségért. Eleget téve a kérésnek 2013. január 11-én hajnalban Franciaország megindította a Serval hadműveletet (Opération Serval).

Összességében elmondható, hogy a legszegényebb államok egyikeként Mali gazdasága fejlődő országokra jellemző jegeket mutat; földrajzi adottságain kívül hátrányos helyzetet generál a fejletlen infrastruktúra, valamint a korrupció elhatalmasodása is. Mindez, a társadalmi és politikai megosztottsággal párosulva az ország stabilitásának megingásához vezetett, amelyet az állam vezetése képtelen volt kezelni. Emellett a térségben megerősödő radikális iszlamista törekvések és a mali haderő képességbeli hiányosságai is hozzájárultak a tuareg felkelésből kibontakozó válsághoz.

¹⁰ MARSAL, Viktor: *Külföldi katonai beavatkozás Maliban – az Opération Serval és háttere*, In: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések, 2013/1., 6. o., ISSN 2063-4862, online elérhető: http://hhk.old.uni-nke.hu/downloads/kozpontok/svkk/Elemzesek/2013/SVKK_Elemzesek_2013_1.pdf (letöltve: 2014. 01. 10.).

2. A MALI MISSZIÓK NEMZETKÖZI HÁTTERE, MOTIVÁCIÓS RENDSZERE

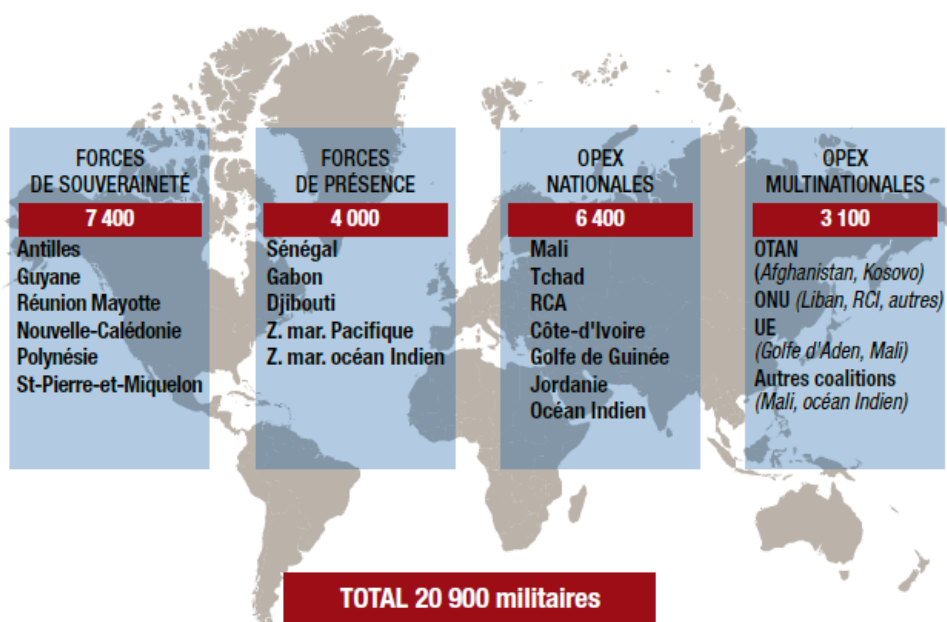
„Afrika Franciaország nélkül egy sofőr nélküli,
Franciaország Afrika nélkül egy üzemanyag nélküli gépkocsi.”

„L'Afrique sans la France, c'est la voiture sans le chauffeur.
La France sans l'Afrique, c'est une voiture sans carburant.”

/Omar Bongo/

2.1. Franciaország

A Január 11-én megindított támadás a légicsapásoknak köszönhetően gyors sikereket hozott, alig két hét alatt az északi nagyvárosok visszafoglalását minimális áldozattal sikerült teljesíteni. A franciák „az egész világ számára megmutatták, hogy képesek egy kiterjedt összhaderőnemi művelet gyors és sikeres végrehajtására”.¹¹ Ehhez a Szenegálban, Gabonban és Dzsibutiban található előretolt bázisokról, illetve több afrikai műveleti területből (Épervier, Licorne, Boali, Sabre) is vezényeltek katonákat.

4. ábra Francia katonai erők jelenléte a világban,¹² 2013. június¹³

¹¹ MARSÁI, Viktor: *A külföldi szerepvállalás első négy hónapja Maliban*, In: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések, 2013/7, 3. o., ISSN 2063-4862, online elérhető: http://nit.uni-nke.hu/uploads/media_items/svkk-elemzesek-2013-7-a-kulfoldi-szerepvallalas-eredmenyeimaliban-marsai-v_.original.pdf (letöltve: 2014. 01. 10.).

¹² Forces de Souveraineté: az ország tengerentúli területein, Forces de Présence (Jelenléti Erők): külföldi bázisokon, OPEX nationales: Franciaország által vezetett külföldi hadműveletek, OPEX multinationales: többnemzeti műveletek, illetve a nemzetközi szervezetek égisze alatt zajló missziók.

¹³ Chiffres clés de la Défense – 2013, online elérhető: <http://www.defense.gouv.fr/> (letöltve: 2014. 03. 03.).

A következő fázisban a Panther hadművelet (Opération Panther) kezdődött meg, amely célja az iszlamisták reorganizációjának megakadályozása, erőik felszámolása volt. Közben az aszimmetrikus gerillaháború feltételei kezdtek kialakulni, az IED és öngyilkos merényletekben, rajtaütésekben egyre több francia, csádi, nigériai, togói és Burkina Faso-i katona vesztette életét, de a kormányerők is jelentős veszteséget szenvedtek el, a lázadók pedig márciusig mintegy 600 főt vesztek. A kezdetben dezorganizált, kis műveleti kapacitással rendelkező mali haderő jelentős segítséget tudott nyújtani a francia erőknek (például felderítő tevékenységgel), és fokozatosan növekvő kedvet mutatott a harcokban való részvételre is. A lakosság is egyre növekvő együttműködési hajlamról tanúskodott, és hasznos információkat tudott szolgáltatni a katonáknak.

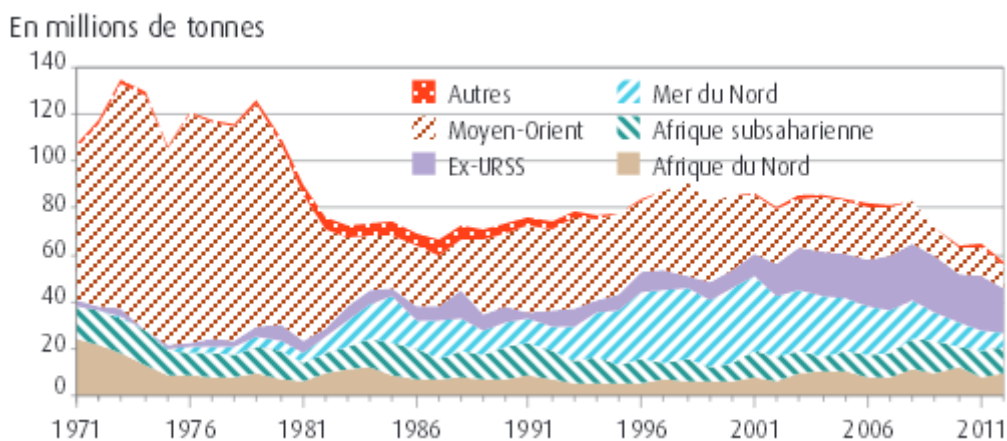
Bamako hallani sem akart az iszlamistákkal való tárgyalásról, a nemzetközi erők beérkezésével pedig az MNLA-val való megegyezésre is csökkenő hajlandóságot mutatott. Emellett a felkelők támogatásával vádolt lakosságot egyre több atrocitás érte a részükről, ami a kormány és az MNLA közötti viszony további degradálódásához vezetett. A választások közeledtével pedig a belpolitikai viszonyrendszerben kialakult törésvonalak is felszínre kerültek. [11] A választások első fordulója nem hozott eredményt [53], így 2013. augusztus 11-én megismételték azt a két legtöbb voksot kapott jelölt részvételével. Ez alkalommal már a korábbi miniszterelnöknek, Ibrahim Boubacar Keïtának sikerült abszolút többséget szereznie, tehát ő lett Mali új elnöke. [54] Az ő feladata lesz az ország újjáépítése, a tuareg lakosság megbékítése, az iszlamista fenyegetés leredukálása, és a korrupció visszaszorítása is. Mindezek realizálásában számíthat a nemzetközi közösség támogatására, amely a 2013. május 15-én, Brüsszelben megrendezett donorkonferencián 3,2 milliárd dolláros segély folyósítására is ígéretet tett. [55]

A francia külpolitikai érdek- és motivációs rendszer megértéséhez nem elég csupán a történelmi háttér megvizsgálása, meg kell ismernünk a francia identitás jellegzetes vonásait is. A francia külpolitikát nagyban meghatározza az évszázadok során beléjük ivódott nemzeti identitás- és öntudat, a fontosnak tartott modern értékek – a francia forradalom vívmányai: „Liberté, égalité et fraternité”, azaz „szabadság, egyenlőség és testvériség” – védelme és terjesztése, valamint a vezető szerepre való törekvés. Franciaország mindig is kivételes hatalomként (L’exception française), iránymutató, modellalkotó, követendő példaként tekintett magára; ezért az ország történelmi nagyságát (Grandeur), „dicsőségét” (Gloire) a jelen korra is át kívánja menekíteni, tekintélyét és „rangját” napjainkban is érzékeltetni kívánja. Ez adja a Frédéric Charillon által „projektív külpolitikának” nevezett modell lényegét: „a politikai, gazdasági és kulturális hatalom

nemzeti területen kívülre való kivetítésének szándéka; a szimbólumokra és gesztusokra különösen érzékeny diplomácia; egy szűkebb regionális helyett globális világkép; végül egyfajta „egyetemes üzenet” hordozása, azaz a saját „modell” exportálásának szándéka”.¹⁴

A második világháborút követő dekolonizáció a francia gyarmati rendszert is megtépázta, a Francia Unió tagjaiból a Francia Közösség autonóm köztársaságaivá váltak, majd elérték a függetlenséget. [56] Befolyási övezete megőrzéséhez Franciaország arra kényszerült, hogy alkalmazkodjon a számára kedvezőtlen folyamatokhoz. Célszerűbb lépésnek tűnt támogatni az afrikai rezsimeket, illetve a politikai személyiségeket, mint lemondani „hátsó udvaráról” – viszonzásul pedig joggal vár(hat)ta saját gazdasági érdekeinek támogatását, vagy éppen francia politikai pártok közvetett finanszírozását (pl. a nyersanyagokból származó járadékból).

Franciaország számára az afrikai gazdasági kapcsolatok kiemelkedő jelentőséggel bírnak; a természeti erőforrásokhoz való hozzáférésben privilégiumokra törekszik, hiszen az ország nyersanyagkészletei kimerülőben vannak, a stratégiai nyersanyagok iránti szükségletét legnagyobb százalékban külföldről szerzi be, 51%-ban támaszkodik az energiaiimportra. A kőolajimport 12,1%-át Észak-Afrika, 10,6%-át Fekete-Afrika biztosítja; földgázból Algéria 16%-ot szállít, Mauritániából vasércet, Nigerből uránércet, Guineából bauxitot szereznek be a franciák. [14]

5. ábra A francia kőolajimport eredete¹⁵

Az afrikai gyarmatok „de jure” leválásakor a nemzetközi környezet meghatározó eleme a bipoláris világrend és a hidegháború volt. Abban a világrendben a volt anyaország és a

¹⁴ LÁZÁR, Gergely: *Franciaország geopolitikai törekvései a posztbipoláris korban*, In: *Külügyi Szemle*, Budapest, 2007/4., 164-203. o. (letöltve: 2013. 10. 15.).

¹⁵ Ministère de l'Écologie, du Développement durable et de l'Énergie, online elérhető: <http://www.developpement-durable.gouv.fr/Chiffres-cles-de-l-energie-Edition,37489.html> (letöltve: 2014. 03. 04.).

volt kolóniák számára kölcsönösen előnyösnek tűnt a szoros együttműködés, melyet a „Françafrique” elnevezésű „geopolitikai képződmény” keretében valósítottak meg. „Françafrique, azaz a „francia-afrikai állam”, amely a közös nyelvre, a közös monetáris rendszerre, a francia katonai jelenletre, az afrikai országok állam- és közigazgatási rendszerében nagy számban szerepet játszó francia „kooperánsok” tevékenységére és a mindenkor francia köztársasági elnök és az afrikai országok elnökeinek bizalmas személyes kapcsolataira épült. A „francia-afrikai állam” a párhuzamos diplomáciai struktúrák, ügynökök, zsoldosok, valamint az Elf-Aquitaine állami olajvállalat által feltöltött titkos pénzügyi alapok fenntartásával hálózatszerűen működött. A Franciaország nyugat-afrikai „hátsóudvarának” folyamatos hatalmi-uralmi stabilitását – az esetleges szovjet behatás minden áron való kizárásával is – biztosító „Françafrique” hálózatában az anyaország és a volt gyarmatai közötti kapcsolatok valójában nem inter-etatikus kapcsolatokként, hanem az afrikai államok szuverenitását de facto zárójelbe tevő intra-etatikus kapcsolatokként működtek.”¹⁶

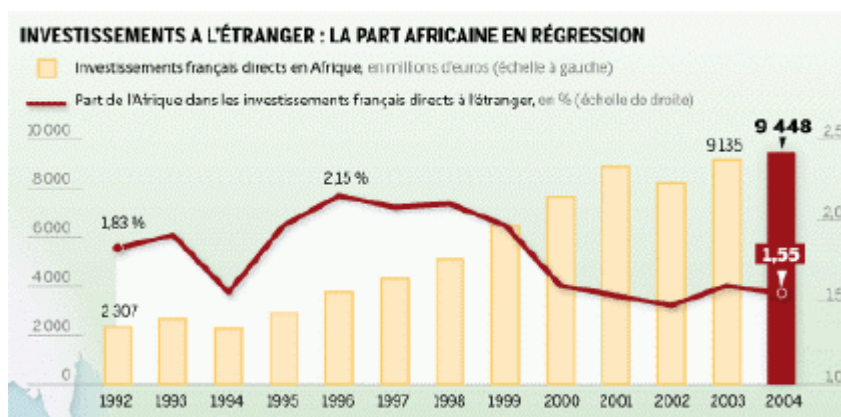
A bipoláris világrend felbomlásával Franciaország figyelme elterelődött az afrikai gyarmatokról, ezzel párhuzamosan azok belső stabilitása is megingott, mely teret adott vallási konfliktusok, gazdasági válságok kialakulásának. 1994-ben a ruandai népirtást sem sikerült kezelni, ezzel stabilizációs szerepe és képessége is megkérdőjeleződött. Az ezredforduló környékén Jacques Chirac elnök Jospin miniszterelnök nyomásra lazított a „kontinens felügyeletén”, és a „nem avatkozunk be, de közömbösek sem maradunk” elvet követte, azonban második mandátuma során Villepin külügyminiszterrel ismét visszatértek a Françafrique megszokott, „jól bevált” gyakorlatához. Sarkozy elnökben megvolt a szándék a Françafrique¹⁷ átalakítására, de be kellett látnia, hogy ez nem valósítható meg rövid idő alatt. Franciaország és afrikai partnerei között olyan mélyen gyökereznek az összefonódások, hogy a jelenlegi politikus generációk nem fogják tudni „elszakítani ezeket a kötelekeket”. A Franciaország számára stratégiai fontosságú partnerek immár az „elpártolás” rémével is fenyegethetik volt gyarmattartójukat, hiszen gazdag ásványkincs-készleteikre az Amerikai Egyesült Államok és Kína is áhítozik. Ám az eddig elfogadott viszonyok fenntartásával Franciaország továbbra is különösebb megkötések nélkül részesülhet belőlük, cserébe elég szemet hunynia az állami élet visszasságai, illetve a vezetők vagyonosodásának kérdései felett.

¹⁶ CSIZMADIA, Sándor: *Nyugat-Afrika. Francia „hátsó udvar” és/vagy amerikai előkert?*, In: *Afrika Tanulmányok*, Pécs, 1. évf. 1. szám., 21-30. o.

¹⁷ Titkos megállapodásai, szervezetei és hálózatai miatt egyesek csak „Mafiafrique” néven emlegették.

Napjainkra világossá vált, hogy Franciaország súlya csökkent Afrika szubszaharai területein, mégis 2008-ban még az export értéke (hadianyagok nélkül) a 25,2 milliárd eurós szinten maradt. Az uránium (Dél-Afrika, Gabon, Niger, Namíbia, Közép-afrikai Köztársaság) és a mangán (Gabon, Namíbia) kitermelése kivételével a szektorban Franciaország súlya elenyésző, még ha az FDI kihelyezésének nagy része ebből származik is; a 25 legnagyobb fémérc-kitermelő multinacionális cég között egyetlen franciát sem találunk.

Ellenben a többi szektorban erős növekedést könyvelhetnek el a francia vállalatok; a Vivendi, a FranceTelecom, a Bouygues, a Suez, a Veolia Environnement megtalálható a 15 legtöbb infrastrukturális beruházó között. 3 francia bank: a BNP-Paribas, a Société Générale és a Crédit Lyonnais a frank-zóna forgalmának 70%-át bonyolítja. A Total még mindig az afrikai kőolajipar legnagyobbjai között foglal helyet (földgázkészleteinek 20%-a, kőolajkészleteinek 40%-a Afrikában található), 6 finomítóban van érdekeltsége, 3500 tőltőállomásával pedig a piaci részesedés 11%-át birtokolja. [57]

6. ábra A Franciaországból Afrikába áramló FDI (IDE) arányának alakulása 1992 és 2004 között, Milliő EUR¹⁸

A közös monetáris rendszer, illetve a pénzügyi és gazdasági összefonódás alapját a CFA frank-zóna (Communauté Financière Africaine) biztosította, melynek 15 ország még ma is tagja. Tulajdonképpen monetáris politikai integrációnak tekinthetjük – egyszerre célja a gazdasági érdekek integrálása, a banki szektor szabályozása, és a csempészet megakadályozása is. Ebben a struktúrában két egymás mellé rendelt övezet (a Közép-afrikai Gazdasági és Monetáris Közösség, valamint a Nyugat-afrikai Gazdasági és Monetáris Unió) frankjai jelentik a CFA frankot, melyet az övezetek saját központi

¹⁸ Assemblée Nationale, online elérhető: <http://www.assemblee-nationale.fr/13/rap-info/i1332.asp> (letöltve: 2014. 03. 04.).

bankjai bocsátanak ki (Banque centrale des États de l'Afrique de l'Ouest – BCEAO és a Banque des États de l'Afrique centrale – BEAC). Mindkét frank értékét a francia államkincstár garantálja, amelyek a nemzetközi piacokon nem képeznek forgalomképes devizát, illetve valutát. A nyugat-afrikai CFA frank (XOF) és a közép-afrikai CFA frank (XFA) egymás között sem konvertibilisek. A francia frank megszűnése és az euró bevezetése után ez utóbbihoz kötötték, jelenleg 1 € 655,957 CFA frankot ér. A profitok szabad átutalásának lehetőségével – a francia szabályozásnak megfelelően – a pénzügyi áramlás célpontja Franciaország volt. A CFA frank 1994-es 50%-kal való leértékelése folytán rendkívül olcsón lehetett a privatizálás alatt lévő szektorokat felvásárolni. A magánosítás során nyugati vállalatok „jutányos áron” szereztek részt maguknak az energia, a telekommunikációs, a vízszolgáltatási és a bankszektorból. [16] A nagyvállalatok igazi nyertesei voltak a privatizációs folyamatnak. A telekommunikáción kívül pedig a víz-és elektromos szektorban is jól tudták magukat pozícionálni a francia befektetők. Néhány szegmensben, mint az élelmiszeripari és a közlekedési, a privatizáció nem vezetett versenypiac kialakulásához, ellenkezőleg, (állami) vállalatok monopóliumát hozta.

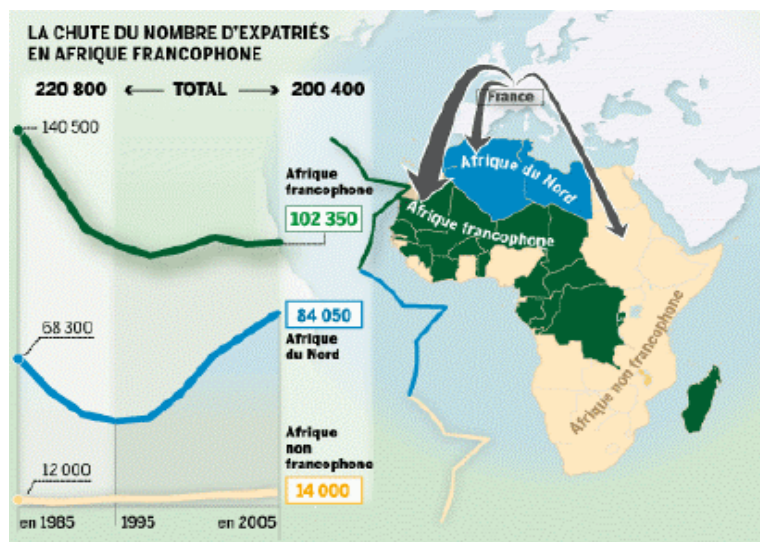
Az elmúlt évtizedben Franciaország részt vett Afrika infrastruktúrájának fejlesztésében, az oktatási és egészségügyi szolgáltatások színvonalának emelésében. Mali például adminisztratív és makroökonómiai struktúrakorrigáló céllal is részesült a francia támogatásból. [58]

Ezen felül 2010-ben Nicolas Sarkozy elnök egy 3 évre szóló, 180 millió eurós hitelkeret létrehozását jelentette be, melyből évente 50 000 afrikai képzése finanszírozható. Ígéretet tett a második világháborús afrikai katonák nyugdíjának felemelésére a „francia társaik” szintjére. [59]

Franciaország szívesen él a „soft power” kínálta eszközrendszerrel, igaz teljesen kézenfekvő is. Előnye más országokkal szemben a hosszabb, közös múltban, közös nyelvben, remek helyismeretben rejlik, míg hátrányát a feszültséggel és negatív élményekkel átszótt történelmi momentumok, és a szélesebb körre kiterjedő irányítási szándék adja. A frankofón országok – ahol a francia nyelv az élet különböző területein, a magán- és hivatalos szférában is megjelenhet, összekötő kapcsot képez – nyelvileg rendkívül megosztottak lehetnek, az ő esetükben a francia nyelv jelenti a „közös nevezőt” nem csak a francia állampolgárokkal, hanem más, Afrikában élő népekkel is. Ezt a lehetőséget kihasználva Franciaország hathatósan alkalmazhatja a kulturális, tudományos és technikai befolyásolás eszközét, mivel az általa elfogadtatni kívánt alapelvek és értékek

könnyebben átadhatók, a lakosság az élet minden területén fogékonyabbá tehető a kooperációra, amit a tudatos szervezés (szervezetek létrehozása, kulturális és tudományos élet aktivizálása stb.) nagy formáló erővel bíró jelenséggé tehet.

A XX. század végén a Frankofónia Nemzetközi Szervezete 55 államot és közösséget tömörített, ha ehhez hozzáadjuk a megfigyelő államokat, de ha csak a franciául ténylegesen tudókat vesszük számításba, még akkor is nagyjából 200 millió fővel számolhatunk. [90]

7. ábra Az Afrikában élő franciák számának csökkenése 1985 és 2005 között¹⁹

Az elmúlt évtizedben a francia fél több alkalommal is beavatkozott haderejével az afrikai kontinensen. Különböző védelmi szerződések és katonai együttműködési megállapodások révén legitimálta a katonai intervenciókat, így az elmúlt évtizedben is hozzájárult a térség stabilitásához. A 2002-ben Elefántcsontparton sikertelennek bizonyult interveniálást súlyos kudarcként élte meg, ám 2006-ban Csád és a Közép-afrikai Köztársaság területén sikeresen levert lázadással tudták emelni a presztízsüket. A 2010-es évek elején három kiemelt területen végeztek OPEX műveleteket Afrikában. Nyugat-Afrikában a Licorne-haderő 2002 óta teljesít missziót, 2007-től az ONUCI ENSZ-misszió támogatását végezte, 2011-től – a helyzet normalizálódásával – fő feladatává az elefántcsontparti hadsereg reformjának figyelemmel követése, és szükség esetén az országban élő francia állampolgárok védelmének ellátása vált. Az ONUCI 2004-ben került telepítésre az afrikai országban, megfigyelői és ellenőrzési feladatokat lát el, segített a „nemzeti megbékélés” folyamatában és a választások lebonyolításában is. Franciaország

¹⁹ Assemblée Nationale, online elérhető: <http://www.assemblee-nationale.fr/13/rap-info/i1332.asp> (letöltve: 2014. 03. 02.).

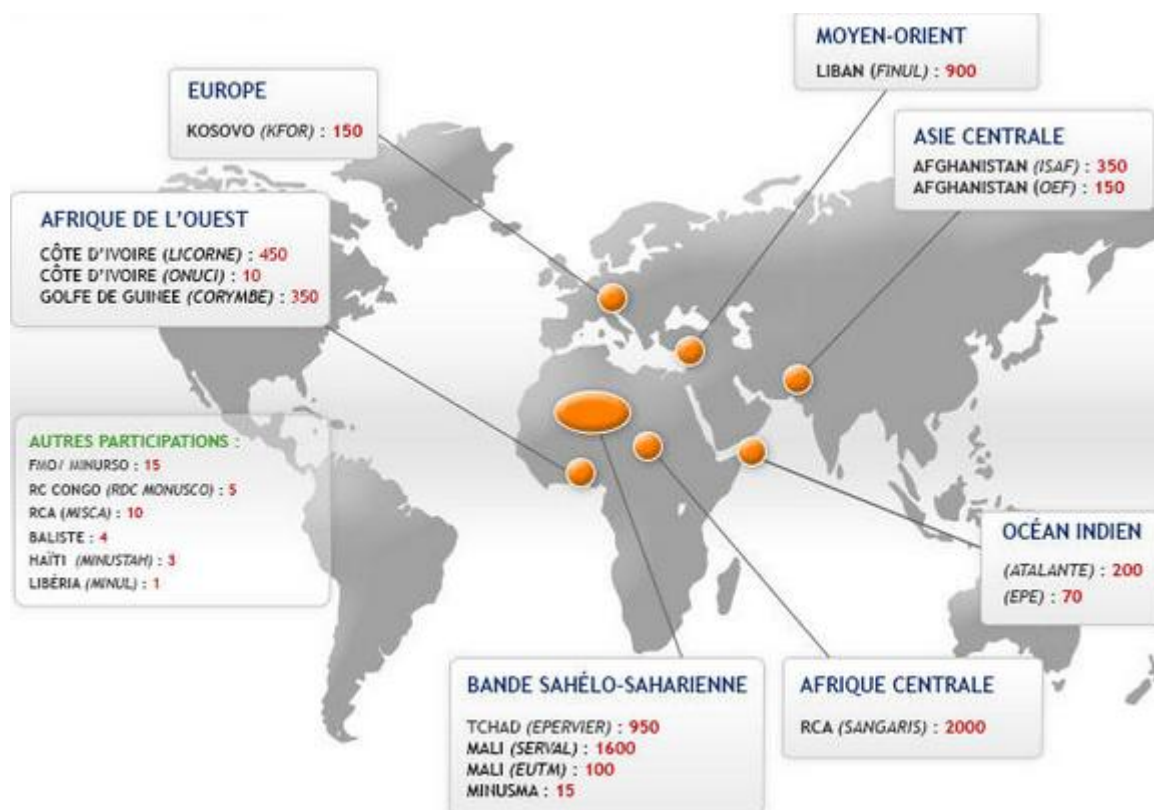
és Elefántcsontpart között 2012 januárjában új védelmi partnerségi megállapodás született.

Másik fontos missziós térség a Malit is érintő Száhel-övezet, ott a csádi francia egységek (EFT) az Épervier haderő kötelékében két fő feladatot látnak el: a francia érdekek védelméért (pl. a francia állampolgárok biztonságáért) és a két ország között létrejött egyezmény értelmében logisztikai támogatásért (élelmezési- és üzemanyag ellátás, szállítás, képzés) felelnek. Az EFT szükséges esetben CIMIC műveleteket, lakossági segélynyújtási feladatokat is ellát. Két éven át az EUFOR Tchad/RCA, majd az ENSZ MINURCAT béketámogató műveleteiben vettek részt. A katonai műveletek harmadik területe a szomáliai kalóztevékenység megfékezése a 2008 és 2014 közötti idő intervallumban, az EU NAVFOR/Somalie Atalanta hadművelet keretén belül. [60]

A katonai szerepvállalások előzményeként érdemes még megemlíteni Franciaország líbiai beavatkozását, hiszen a 2011. március és október közötti időszakban a Harmattan és a Unified Protector [61] nevű NATO-hadműveletben mind légierőjével, mind haditengerészetével aktívan részt vett a siker kifejlesztésében.²⁰ Az ilyen típusú intervenciók mögött mindig szerepet játszanak gazdasági érdekek, aspirációk – jelen esetben Líbia olajkészletei –, emellett Franciaország motivációi között feltehetően szerepelt a presztízs- és befolyásnövelés szándéka is. A líbiai akció következtében Kína kénytelen volt állampolgárait kimenekíteni az országból és veszteséget is elkönyvelni a nyugati befolyás alá került területen. Az esetből tanulva – Franciaország minden törekvése ellenére – Kína Oroszországgal karöltve sikeresen megvétózta a szíriai beavatkozás tervét.

Minthogy az elmúlt két évben újabb forró pontok alakultak ki a kontinensen, Franciaország ismét növelte katonai jelenlétét, a több mint 7300 OPEX-ben résztvevő katona nagy hányada Afrikában teljesít szolgálatot. A 2013. január 11-én, Maliban megindított hadműveletet követően Franciaország december óta, a Sangaris hadművelet keretében mintegy 2000 fővel járul hozzá a Közép-afrikai Köztársaságban kialakult helyzet rendezéséhez. [62]

²⁰ Több mint 27 000 repült óraszámot és 5 600 bevetést teljesítettek, mintegy 1 000 célt megsemmisítettek.

8. ábra Francia missziós szerepvállalás 2014 márciusában²¹

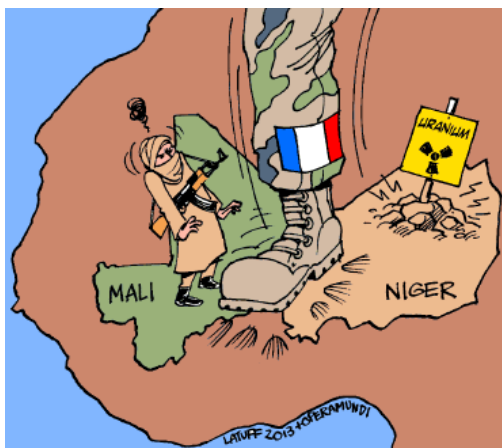
A függetlensége kivívása után Mali egyre inkább háttérbe szorult, Franciaország Mauritániát és Nigert részesítette előnyben ásványkincs vagyona miatt. A régió a 2000-es évek környékén kapott ismét nagyobb figyelmet a párizsi terrortámadások után, illetve az iszlám szélsőségesek megerősödését követően. Az évtized elején több francia állampolgárt is túszul ejtettek Maliban, de a mentőakciók számos alkalommal kudarcba fulladtak. Nicolas Sarkozy kezdeményezte ugyan a szorosabb regionális katonai együttműködést az iszlamista fegyveresek térnyerésének megakadályozására, ám Algériával való terhelt viszonya miatt nem jöhetett létre. [63]

A térség problémáinak megoldása Párizs szerint elsődlegesen az afrikai államok feladata kell, hogy legyen. Kezdetben a 2012-es tuareg felkelés nyomán kialakult válságba sem kívánt beavatkozni, és az új gyarmatosító törekvések vádját is el szeretne volna kerülni, ám nemzetközi közösség hezitálása és a helyzet súlyossága, illetve Traoré elnök konkrét felkérő levele miatt nem tudta elkerülni a szerepvállalást.

Maliban mintegy 5000 francia állampolgár élt akkoriban, az ő biztonságuk garantálása elsődleges feladata Franciaországnak, és a további emberrablásokat nem engedhette meg Párizs.

²¹ Ministère de la Défense, online elérhető: <http://www.defense.gouv.fr> (letöltve: 2014. 03. 08.).

Az sem zárható ki, hogy részben motiváló erőként hatottak Mali meglévő (például arany, urán, szénhidrogének) és még fel nem tárt nyersanyagkészletei, ásványkincsei, [7] vagy akár a háború utáni újjáépítésben rejlő gazdasági lehetőségek. Ezen felül az egész térség stabilitása fontos számára, hiszen a környező országokban (például Nigerben) erős gazdasági érdekeltségei vannak. [37]

9. ábra A francia szerepvállalás egyik kevésbé nyilvánvaló oka²²

Mivel a külpolitikai törekvések a legtöbb esetben belpolitikai célokat szolgálnak, az sem kizárt, hogy a sokat támadott François Hollande a hadművelet megindításával próbálta elterelni a figyelmet a nehéz gazdasági körülményekről, a növekvő munkanélküliségről, népszerűtlen intézkedéseiről, és a francia polgárok – korábban már bemutatott – „l’exception française”-zel összezsengő érzületére hatni.

A nyugati sajtóban jelentek meg olyan vélemények, amelyek a mali intervenciót az USA afganisztáni beavatkozásához hasonlították, sőt megalkották az „Afrighanistan”, illetve az „Africanistan” elnevezéseket is. Ugyan bizonyos pontokban összehasonlítható (például szélsőséges iszlamisták „kiiktatása” a cél), mégsem helytálló az összevetés, különbözik a két szituáció. Idegen hatalmak számára az afganisztáni katonai szerepvállalás és a kormányzati intézmények kiépítése, meghonosítása mindig is kivitelezhetetlen feladatnak bizonyult, ezzel szemben Maliban már a gyarmatosítás előtt is létezett valamilyenfajta centralizált szervező erő. Az ország az 1980-as években Burkina Fasoval bonyolódott határvitába, ezt leszámítva mostanáig nem vett részt komolyabb háborúkban, még a dekolonizációs folyamat is békésen zajlott le. Emellett – „anyaországi” múltjából adódóan – Franciaország jól ismerte Malit a beavatkozás előtt. Ráadásul a közös nyelvnek, a mély kulturális és történelmi ismereteknek köszönhetően a hosszútávú sikerhez szükséges lakossági és helyi vezetői szintű együttműködést is

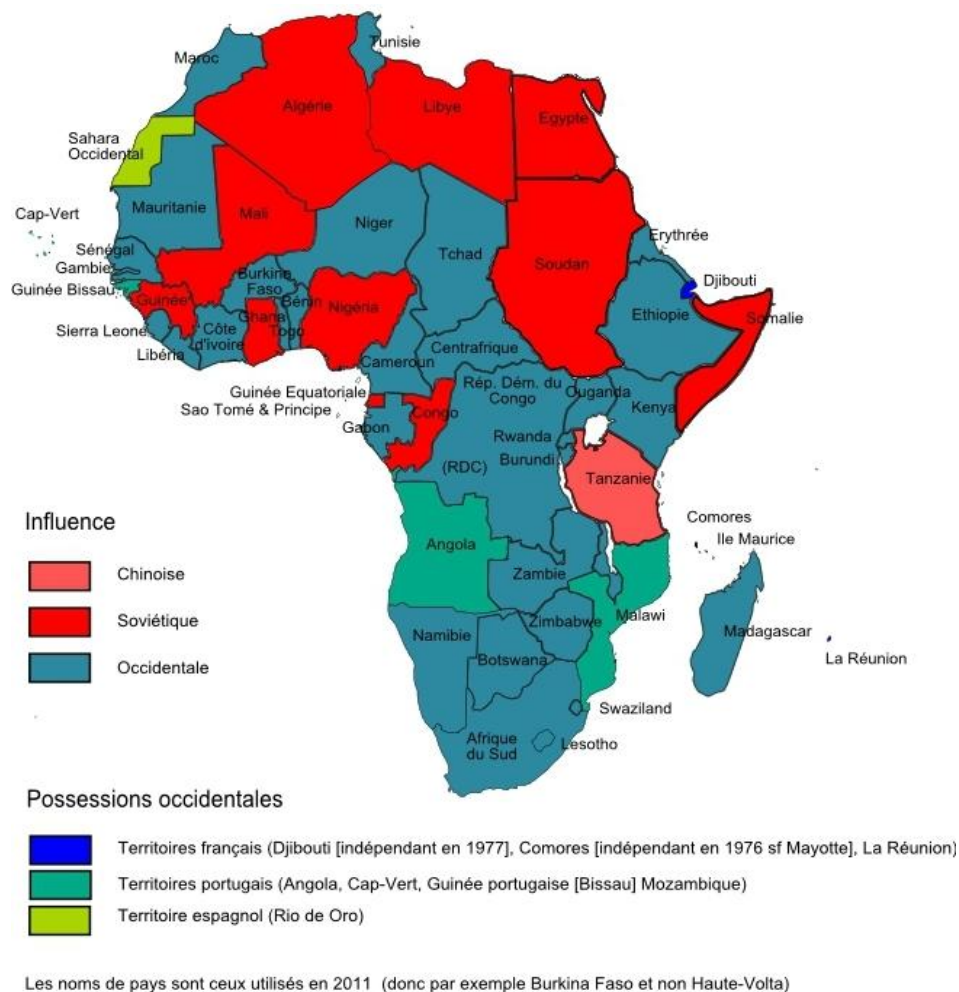
²² XIV. Tiszai Euroatlanti Nyári Egyetem, Nyulász Viktória előadása, HM VPF (Szolnok, 2013. 07. 31.).

könnyebben kiépíthették. Elterést jelent még az is, hogy a legjelentősebb feszültség az iszlám különböző irányzatait képviselő csoportok, és nem az etnikai entitások között alakult ki. Markáns különbség továbbá, hogy Franciaország nem, mint megszálló hatalom, hanem az elnök kifejezett kérésére települt Maliba. A békefenntartást pedig az afrikai államokra kívánja bízni, így a válság kezeléséért az afrikai vezetők kell, hogy felelősséget vállaljanak. [64]

2.2. Amerikai Egyesült Államok

Az Amerikai Egyesült Államok a második világháborúig igen kevés figyelmet fordított Afrikára. A háborút követően, 1947 és 1989 között Afrika-politikájának fókuszában a kommunizmus terjedésének megakadályozása állt, majd egészen a 2000-es évekig kellett arra várni, hogy a térség iránt komolyabb érdeklődést tanúsítson Washington. [65]

Amerika felfogásában a kommunista ideológia nem csupán az Egyesült Államok, de az egész bolygó biztonságára veszélyt jelentett. Az 1950-es években kezdődött dekolonizációs folyamat nyomán Amerika átértékelte a kontinens geostratégiai jelentőségét, hiszen az újonnan megalakuló államoknak szükségük volt egy eszmére, ami nyomán elindulhattak, és a túlélésükhöz, megszilárdításukhoz fejlesztési stratégiát is kellett választaniuk, így az afrikai kontinens az amerikai-szovjet vetélkedés helyszínévé vált. Itt fontos leszögezni, hogy legyenek mégoly magasztos eszmék is, amelyeket az Egyesült Államok elnökei a későbbiekben kommunikáltak Afrika-politikájukban, motivációjukat kevésbé befolyásolta az Afrika sorsa iránt tanúsított együttérzés, ellenben a kommunizmus elleni küzdelem vált fő ösztönzőjükké. [65]

10. ábra A két blokk befolyása Afrikára 1960 és 1970 között²³

Az 1960-as években John F. Kennedy új felfogása révén előtérbe került a demokratizálódás támogatása és a humanitárius szükségletek kielégítése, melyek meghatározták az USA külpolitikáját. Ennek nyomán 1961-ben létrejött a Békehadtest (Peace Corps), az Egyesült Államok Nemzetközi Fejlesztési Hivatala (USAID) és a Szövetség a Haladásért (Alliance for Progress). Richard Nixon és Henri Kissinger nemzetközi politikai megközelítésében az amerikai regionális érdekek szorosan kapcsolódtak Afrikához. 1974-től az Afrika déli részén kialakult események ismét felerősítették az antikommunista törekvéseket. 1975-ben Ford elnök katonai intervenciót engedélyezett annak megakadályozására, hogy az Angolai Népi Felszabadítási Mozgalom (Movimento Popular de Libertação de Angola - MPLA) hatalomra juthasson. Az amerikai beavatkozás ellenére a “pro-szovjet” mozgalom sikerrel járt. Az 1975 és 1985 közötti

²³

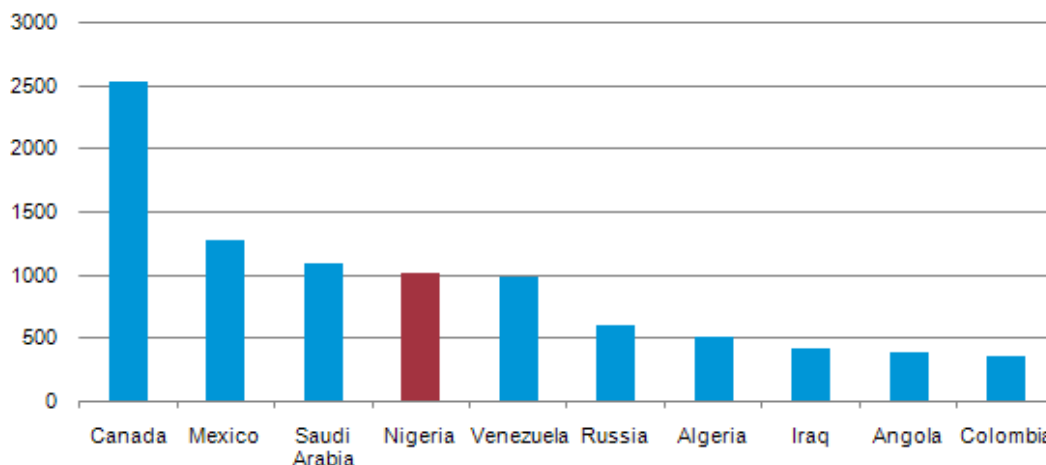
Geo-phile.net, online elérhető: http://www.geo-phile.net/IMG/jpg/afrique_zones_influence_et_possessions-revision_novembre_2011.jpg (letöltve: 2014. 03. 11.).

időszakban volt Amerika a legaktívabb az afrikai kérdéseket illetően; Ford, Carter és Reagan külpolitikája geopolitikai megfontolásokon alapult. Idősebb George Bush szakított a korábbi erősen antikommunista szemlélettel; megteremtette az új világrend koncepciójának alapjait. Azonban Amerika afrikai szerepvállalását illetően nem készített komolyabb terveket. A Szovjetunió felbomlása után az amerikaiakban az a vízió alakult ki, hogy Afrikában nem rendelkeznek tovább érdekeltséggel. [65]

William J. Clinton elnökké választása után fordulat következett be ezen a téren is, Warren Christopher államtitkár nagy mértékű támogatást jelentett be, melyet Amerika a demokratizálódási folyamatok, a szabadság és a piacgazdaság érdekében nyújt Afrikának. A valóságban azonban a Clinton adminisztráció nem teremtette meg az ehhez szükséges rendszert. George W. Bush kampánya során még nem sorolta a prioritások közé az afrikai kapcsolatokat, később azonban igyekezett korrigálni ezt. [65]

Összességében Reagentól Bush elnökig két fő pillérrel jellemezhetjük az amerikai vezetés hozzáállását: a “szelektív elköteleződés” és a “Legacy Policy” elvével. A szelektív elköteleződés értelmében az amerikai fellépést az USA geostratégiai, gazdasági és biztonságpolitikai érdekei határozzák meg, függetlenül attól, hogy a világ többi részére milyen kihatással van az adott szituáció. Emellett afrikai kapcsolataiban is a regionális központi országokkal való együttműködésre törekszik, amelyek képesek saját zónájuk stabilitását befolyásolni (így például Dél-Afrika vagy Nigéria). A szelektív politika körébe tartozó országok között is megkülönböztethetjük azokat, amelyekkel gazdasági megfontolásból ápol baráti viszonyt, illetve azokat, akikhez biztonságpolitikai érdekek fűzik. A Legacy Policy pedig tulajdonképpen az elnök “hagyatékát” jelenti, azaz meghatározó lehet egy-egy döntés vagy tervezet, beavatkozás kapcsán, hogyan kötődik majd a személyéhez, mi fűződik a nevéhez. [65]

Világosan kitűnik, hogy ha a kőolaj importjáról van szó, Amerika még a demokratikus elvek felrúgását is hajlandó elnézni. Amikor Sani Abacha 1993-ban fegyveres erővel került Nigéria élére, az Egyesült Államok továbbra is napi fél millió barrel kőolajat vásárolt naponta az országtól, tehát az éves amerikai import 8%-át onnan szerezte be.

**11. ábra Az Amerikai Egyesült Államok 10 legfontosabb nyers- és kőolajimport-forrása
2010-ben, ezer barrel / nap²⁴**

Az amerikai Afrika-politika kettősségét jól illusztrálja, hogy ugyan 2001 novemberében Dohában elfogadta a gyógyszerek szabadalmi könnyítéséről szóló nyilatkozatot, ennek gyakorlati megvalósítását rendre meggátolta Bush elnök, így megakadályozva, hogy az afrikai országok az AIDS-kezelésre alkalmazott, „jogilag nem védett” gyógyszerekhez jussanak. A hivatalos álláspont szerint az Egyesült Államok nem ismeri el ezeket a szereket, gyakorlatilag viszont sokkal inkább a nagy gyógyszergyártók és a republikánus párt közötti összefonódások indokolhatták ezt. [65]

Jóllehet, az új évezredben jelentős segítségnyújtásról szóló nyilatkozatokat tett George W. Bush, nem volt könnyű részesülni ezekből. A fejlesztési segélyek keretének 50%-os növelésére tett ígéretet; az évi 5 milliárd dolláros összeg a Millennium Change Account-on (MCA) keresztül volt elérhető a népesség jóléte és a demokrácia fejlesztése érdekében. Tényleges segítséget azonban kevés ország kaphatott a szigorú gazdasági és politikai feltételek miatt. Javaslatot tett még a kiegészítő alapok 10 milliárd dollárra történő emelésére, ami 5 évig az AIDS elleni küzdelmet volt hivatott támogatni. Ezen felül a kongresszustól 200 millió dollárt az éhínség csillapítására, további 100 millió dollárt pedig egy „szükséghelyzeti alap” javára igényelt. Végeredményben azonban csak egy remek PR stratégiának bizonyult a fenti gáláns „adakozás” az elnök hazai és nemzetközi respektusának emelésére, újabb szavazók gyűjtésére. [65]

Fontos gazdasági lépés volt Clinton elnök részéről az Afrikai Növekedési és Opportunitás Törvény (AGOA) kihirdetése 2000. május 18-án, amely lehetővé teszi a szubszaharai országoknak, hogy az Általános Preferencia Rendszernek (SGP) megfelelő

²⁴ U.S. Energy Information Administration, online elérhető: <http://www.eia.gov/todayinenergy/images/2011.09.13/NigeriaCABp2.png> (letöltve: 2014. 03. 02.).

termékeiket vámfizetési kötelezettség és kvóták alóli mentesség mellett exportálják az Egyesült Államokba. Bush elnök 2002-ben módosította a törvényt, új termékekre is kiterjesztette az alkalmazhatóságát. Azon országok élhetnek ezzel a lehetőséggel, amelyek megfelelnek a feléjük támasztott gazdasági és politikai kondícióknak (például legyenek nyitottak az amerikai befektetésekre és a kereskedelemre, politikai pluralizmus stb.). Amerikai jelentések szerint, az AGOA nyomán 2003-hoz képest az amerikai export 25%-kal növekedett Afrika irányában 2004-ben, és elérte a 8,6 milliárd dollárt. Ezzel szemben import oldalon 88%-os bővülést regisztráltak, 26,6 milliárd dolláros összeg elérésével. [65]

2000 óta megháromszorozódott az USA-ba áramló afrikai export értéke, 2007-ben már 51,1 milliárd dollárt tett ki. [66]

Top Oil/Mineral/Energy Product Exporters under AGOA in 2012		Top Non-oil Exporters under AGOA in 2012	
Amounts in millions of U.S. dollars		Amounts in millions of U.S. dollars	
Nigeria	17,723.57	South Africa	2,384.11
Angola	6,660.74	Lesotho	300.61
Chad	2,376.67	Kenya	287.74
Gabon	1,271.62	Mauritius	160.03
Congo (ROC)	1,225.54	Swaziland	62.37
Cameroon	111.77	Malawi	46.31
Togo	44.45	Ethiopia	18.29
Ghana	16.99	Tanzania	10.45
Senegal	5.63	Botswana	10.43
Note: South Africa does export some small degree of energy/oil related products in addition to their majority non-oil exports; Data from U.S. International Trade Commission			

12. ábra Az AGOA alá tartozó legfontosabb partnerek 2012-ben, Milliárd USD²⁵
(Bal oldali táblázat: olaj-, ásványkincs- és energiaexportőrök, jobb oldali táblázat: nem olajexportőr országok)

Az ígéretes piacokon túl Washington élénken érdeklődik az afrikai természeti erőforrások, különösen az energiahordozók iránt. Ma már az USA több kőolajat importál innen – 2002 és 2007 között 63%-os növekedést mutatott [67] –, mint a Közel-Keletről. Ezen felül, a francia befolyás visszaszorulásával, és a kínai jelenlét előretörésével az Egyesült Államok is mind élesebb versenyhelyzetbe kerül a kontinensen.

²⁵ African Development Bank Group, online elérhető: http://www.afdb.org/uploads/RTEmagicC_tab2.png.png (letöltve: 2014. 03. 11.).

13. ábra A G-7 országaiból és Kínából Afrikába irányuló export értéke 2011-ben, Milliárd USD²⁶

Változás az Afrikával kapcsolatosan kialakított amerikai álláspontban az 1998-as kenyai és tanzániai amerikai nagykövetségeket ért támadás után következett be. Élesebb fordulatot azonban a 2001. szeptember 11-i merényletek után vett az USA és Afrika kapcsolatrendszere, hiszen azóta az Egyesült Államok külpolitikájának sarokkövét a terrorizmus elleni harc jelenti. Amerikai fegyveres erőket telepítettek Dzszibutiba, hogy onnan figyeljék meg az Al-Kaida kelet-afrikai tevékenységét, főként Kenyában, Szomáliában, Etiópiában, valamint a környező arab országokban, így például Jemenben. Cserébe Bush elnök a korábban évi 3 millió dolláros amerikai támogatást 2002-ben 10 millióra emelte, 2003-ban pedig már 31 millió dollárt kapott Dzszibuti elnöke, Ismaél Omar Guelleh. A Pán-Száhel Kezdeményezés (PSI) által az USA partnerségre lépett Mauritániával, Csáddal, Malival és Nigerrel. A Nemzetközi Katonai Oktatás és Kiképzés (IMET) program keretében Mauritánia 3 év alatt 283 000 dollárt kapott kiképzési célokra, a Nonproliferáció, Antiterrorizmus, Aknamentesítés és ezekkel összefüggő feladatok (NADR) programja révén több alkalommal is pénzügyi segítséget kapott az északi területek aknamentesítésére. Ezen felül 2003-ban 1 millió dollárt is utaltak Nouakchott számára gazdasági segély címén. [65]

Az Egyesült Államok nem szívesen bonyolódott afrikai szerepvállalásba, idősebb George Bush szomáliai beavatkozása után Clinton elnök már azt hirdette, hogy lehetőleg az afrikaiakra kell bízni problémáik rendezését. A megoldást abban látta, ha az ehhez alapot adó képzést, kiképzést támogatják, illetve nemzetközi szervezetek feladataként valósítják meg. [68] A PSI „utódjaként” 2005-ben kialakított Transz-szaharai Terrorellenes Kezdeményezés révén még 6 ország részesülhetett amerikai támogatásban, ezt 2007-ben a Transz-szaharai Terrorellenes Partnerség (TSCTP) váltotta. Ennek

²⁶ The Wall Street Journal, online elérhető: http://si.wsj.net/public/resources/images/WO-AK686_AFEXIM_NS_20120806181504.jpg (letöltve: 2014. 03. 05.).

keretében több százmillió dollárt költött az USA képességfejlesztési, terrorellenes kapacitásbővítési célokra, illetve a radikális ideológiák elleni küzdelemre Maliban, Mauritániában, Nigerben, Szenegálban, Burkina Fasóban, Csádban és Nigériában. [10]

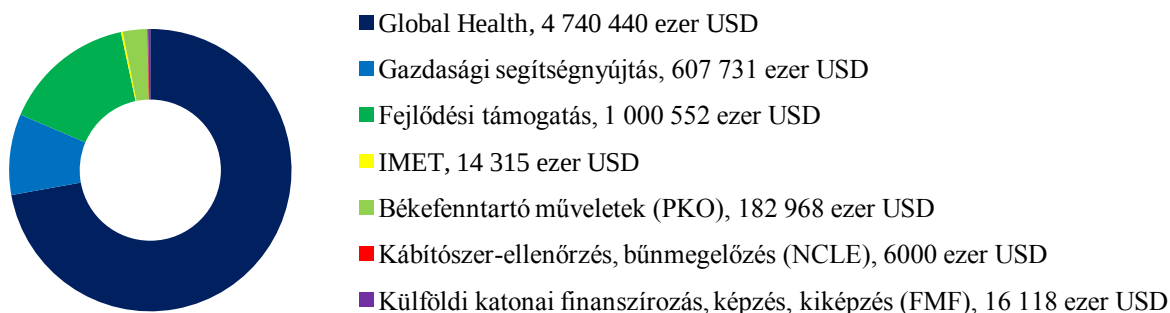
George W. Bush idején a globális terror elleni harc elemeként, 2007-ben létrejött az afrikai regionális katonai parancsnokság, az AFRICOM, amelyhez az elnök sokáig kereste a befogadó országot, ám a kiosztott támogatások ellenére is bizalmatlansággal fogadták a kezdeményezést, és csak az amerikai érdekeket kiaknázó szervként tekintettek rá [69], így székhelye Stuttgartba került. Ennek ellenére több kisebb bázis található Afrika területén (a Guineai-öböltől Afrika szarváig), összesen mintegy 5000 fővel, a legjelentősebb létszámban a Dzsibutiban található Camp Lemonnier bázison tartózkodnak amerikai katonák, illetve drónok.

Az arab tavasz biztonságpolitikai kockázatainak kezelése során Barack Obama „Tunéziában és Egyiptomban a háttérben jelentős szerepet játszott a korábbi vezetők hatalomból való eltávolításában, Líbiában pedig katonai erővel járult hozzá Kadhafi megbuktatásához”.²⁷ Általában véve Obama elnök élénkebb kommunikációt folytat Afrika irányában, a „legdinamikusabb régiókkal való kapcsolatainak erősítése érdekében” 47 afrikai állam vezetőjét várja 2014. augusztus 5. és 6. között a Fehér Házban tartandó csúcstalálkozóra. A meghívottak között Zimbabwe, Madagaszkár, Egyiptom és Szudán nem szerepel. [70]

A jelenleg érvényes Afrika-politika 5 pillérre épül: [71]

1. Támogatni a demokrácia és a demokratikus intézmények – ezzel együtt a szabad, átlátható és egyenlő feltételekkel lebonyolított választások – megerősítését a kontinensen.
2. Elősegíteni az afrikai gazdasági növekedést és fejlődést.
3. Részt venni a konfliktusok megelőzésében, csökkentésében, illetve megoldásában.
4. Támogatni az elnöki kezdeményezéseket (például a Global Health Initiative, Feed the Future, Global Climate Change Initiative).
5. Együttműködni az olyan transznacionális problémák kezelésében, mint a drogcsempészet, pénzmosás, illegális fegyver- és emberkereskedelem.

²⁷ VARGA, Gergely: *Barack Obama elnökségének külpolitikai értékelése*, In: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések, 2012/16, 9. o., ISSN 2063-4862, online elérhető: http://nit.uni-nke.hu/downloads/Elemzesek/2012/SVKK_Elemzesek_2012_16.pdf (letöltve: 2014. 01. 15.).

**14. ábra Az Afrikába irányuló bilaterális segélyek megoszlása 2012-ben,²⁸
saját szerkesztés**

Az előzőekben felvázolt szemlélet alapján Obama elnök kisebb mértékben kötelezte el magát a mali beavatkozás mellett. A Serval hadművelet kezdetén mintegy 700 tonna felszereléssel, 180 tonna üzemanyaggal és 600 fővel járult hozzá a művelethez. Logisztikai és felderítői, hírszerzési területen végzett tevékenységével hatékonyan segítette a francia csapatok munkáját. [69]

Franciaország és az Amerikai Egyesült Államok Afrika-politikáinak elemzésekor azt a rövid tanulságot vonhatjuk le, hogy ugyan teljesen eltérő történelmi kapcsolat fűzi ezeket az országokat a kontinenshez, a végcél ugyanaz: hozzáférni a kontinens gazdag természeti erőforrásaihoz. Ennek megfelelően kezd kiéleződni a nagyhatalmak közötti versenyhelyzet a térségben. Franciaország az elmúlt évszázadokban ezt a gyarmati rendszerben tudta kivitelezni, az összefonódásokat pedig a mai napig többé-kevésbé konzerválni. Az ebből fakadó viszonyrendszere, érdekei és kötelezettségei egyaránt befolyásolták a Maliban történő szerepvállalásának módját és mértékét is. Ezzel szemben az USA az ezredfordulóig nem értékelte fontosnak afrikai kapcsolatait, és bár ez a tendencia George W. Bush elnökségével megváltozott, a komolyabb elköteleződéstől igyekszik távol tartani magát. Ez a szemlélet a mali válság kezelésekor is látható volt.

²⁸ Pontafrique, online elérhető: <http://pontafrique.wordpress.com/2012/03/14/us-bilateral-aid-for-sub-saharan-africa/> (letöltve: 2014. 03. 01.).

3. A Maliban létesített missziók

„A magyar kormány vizsgálja egy esetleges magyar hozzájárulás lehetséges formáit, beleértve néhány katonai szakértő küldésének lehetőségét is.”

/Magyarország Külügyminisztériumának nyilatkozata/

3.1. Serval Hadművelet

A védelmi és nemzetbiztonsági stratégiáról 2008-ban kiadott Fehér Könyv (Livre blanc sur la défense et la sécurité nationale de 2008) már megfogalmazza a Franciaország számára stratégiai fontosságú Száhel-övezet törékeny államainak és az ott kialakult jogi visszasságok kockázatait. [72] A 2013-as Fehér Könyv pedig prioritásként kezeli a térségben kialakult feszült szituáció, a mali állam meggyengülése, ezzel párhuzamosan a terrorista csoportok megerősödése és az illegális kereskedelem problematikáját. [73] 2012 szeptemberében a francia elnök az ENSZ Közgyűlésében is felhívta a figyelmet a Maliban kialakult helyzetre.

Az ENSZ BT 2085. számú határozata alapján egyedül indította meg a Serval hadműveletet, melyben nagyjából 4000 francia katona települt Maliba. A franciák terve szerint 3 hónap alatt végrehajtották volna a kitűzött célokat, ezután megkezdték volna a fokozatos csapatkivonásokat, a decemberi helyhatósági választások után pedig 1000 főre csökkent volna a francia erők létszáma. Ennek érdekében a további feladatok lehető legnagyobb hányadát az afrikai haderőkre szerették volna hárítani. Mivel felkészültségüket és felszereltségüket tekintve ezek a csapatok kevésbé hatékonyan tudták volna missziójukat ellátni, 2013 szeptemberében 3200, 2014 márciusában pedig még mindig 1600 fős kontingens tartózkodott Maliban. [74]

A hadművelet pontos időtartamát előre nem lehetett meghatározni, de Franciaország törekedett arra, hogy minél hamarabb megkezdődhessen a békefenntartó misszió, amely költségeit már nem egyedül kell viselnie. Franciaország esetében is érvényes a védelmi költségek leszorítására irányuló általános tendencia, ezért számára is fontos a költséghatékonyág. A 2008-as tervek szerint a 2009 és 2020 közötti időszak katonai pénzügyi kerete elérte volna a 377 milliárd eurót, de a 2013-ban közzétett adatok alapján a 2014-2019 közötti idő intervallumban már csak 179,2 milliárd euróból gazdálkodhat a védelmi szféra, ez a csökkenés pedig nem arányos az előző adatok publikálása óta eltelt idővel. Feltétlenül érdemes megjegyezni azonban, hogy a 2012-es év végén a francia csapatok elhagyták Afganisztánt, ahol szerepvállalásuk 2011-ben 518,3 millió, 2012-ben 492 millió eurót emésztett fel. Az így felszabaduló kapacitásai lehetőséget adtak a mali

beavatkozásra. Az OPEX-ekre fordítható, évek óta 630 millió eurós keretet rendszerint túllépte a kiadások mértéke, 2011-ben a líbiai Harmattan hadművelet (Opération Harmattan) 368,5 millió euróval növelte a költségeket – jöllehet a végösszeg elérte az 1,24 milliárdot, tehát a líbiai beavatkozás nélkül sem tudták volna teljesíteni az előirányzatot –, 2012-ben viszont „csak” 243 millió euró plusz forrást igényeltek a külföldi műveletek. Előzetesen a Serval hadművelet költségeit 400 millió euróra becsülték, de a tényleges kiadások már május végén meghaladták a 300 milliót. Jean-Yves Le Drian úgy nyilatkozott, hogy egy Rafale egy órás bevetése 14 000 eurót kóstál. Későbbi hírek szerint a művelet napi szinten 2,7 millió eurót emészt fel. [63] A fenti adatok fényében nem meglepő, hogy a Serval költségei 2013-ban elérték a 647 millió eurót. [75]

15. ábra A Serval hadművelet ideje alatt Franciaországnak nyújtott nemzetközi logisztikai támogatás²⁹

Az Európai Unió tagállamain kívül Kanada és az Amerikai Egyesült Államok is hozzájárult a művelethez. A Fehér Ház 50 millió dolláros keretet bocsátott Franciaország rendelkezésére, amiből a légi szállítás és a légi utántöltés költségeit fedezték. Az USA részéről végzett – repülőgépekkel és drónokkal végrehajtott – felderítés a JUNIPER MICRON nevű hadművelet részét képezte, amelyet az AFRICOM költségvetéséből finanszíroztak. [49]

²⁹ XIV. Tiszai Euroatlanti Nyári Egyetem, Nyulász Viktória előadása, HM VPF (Szolnok, 2013. 07. 31.).

3.2. AFISMA és MINUSMA

A Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége már 2012 áprilisában megkezdte annak vizsgálatát, miként avatkozhatna be a Maliban zajló eseményekbe. Mivel pénzügyi forrásai korlátozottak, ENSZ mandátummal kívánta ezt megvalósítani. Ugyan az ENSZ BT 2056. számú határozata nem hatalmazta fel stabilizációs erők bevetésére, ennek utólagos vizsgálatát lehetővé tette. 2012 szeptemberében az ECOWAS és Mali meghatározták az afrikai erők telepítésének módját annak érdekében, hogy leküzdjék az ország északi részében tevékenykedő fegyveres iszlamista csoportokat.

Az ENSZ BT 2071. számú határozata 45 napos határidővel az Afrikai Unió és az ECOWAS feladatául szabta egy katonai akcióterv kidolgozását, melyet a 2085. számú határozatban el is fogadtak 2012. december 20-án, azonban a francia intervenció megkezdéséig egyetlen egységet sem telepítettek az AFISMA kötelekéből.

A nyugati hatalmakban erősen él az a felfogás, miszerint az afrikai problémákra afrikai válaszokat kell adni, az ott élő népeknek kell vezető szerepet vállalniuk a felmerült konfliktusok, nehézségek kezelésében. Emellett – a gazdaságilag nehéz időszakban – fontos szempont a költségek visszaszorítása és a költséghatékonyság is. Tehát Franciaország a kezdeti intervenció után a nemzetközi közösségre szeretne bízni a békefenntartói, rendezési feladatokat, ezzel együtt pedig a költségeket is át kívánta terhelni a nemzetközi szervezetekre. Azonban mivel az afrikai erők kiképzettségi színvonala, kapacitása és felszereltsége nem érte el a kívánatosnak tartott mértéket, a francia jelenlét csökkentése nem történhetett meg az előzetesen felvázolt ütemben.

Az ECOWAS-műveletek alapjai egyaránt származhatnak az Afrikai Uniótól, bilaterális és multilaterális forrásokból, illetve önkéntes adományokból. Az AFISMA költségeinek biztosításához 2013 januárjában nemzetközi donorkonferenciát tartottak Addis Ababában, mintegy 60-70 meghívott potenciális donor részvételével. A rendezvény célja volt, hogy újabb pénzügyi forrásokat vonjanak be, amiből támogathatják az afrikai erők Maliba történő telepítését, és a mali hadsereg újjászervezését. [76] A megnyitón Elefántcsontpart elnöke, Alassane Ouattara bejelentette, hogy a művelet költségei valószínűleg a 950 millió dollárt is elérhetik, azaz az Afrikai Unió kezdeti becsléseinek (461 millió dollár) több mint a kétszeresét. A konferencián Japán 120, az USA 96, Németország 20 millió dollárt ajánlott fel, India és Kína pedig 1-1 millió dollár adományozására tett ígéretet. [77] Az Afrikai Unió és az Európai Unió is 50-50 millió

dollárt ajánlott fel. A rendezvény alatt végül összesen 455 millió dollárral járultak hozzá a misszió költségéhez. [78]

Ország	Hozzájárulás
Benin	2 millió dollár, 321 katona, 140 rendőr
Burkina Faso	660 fő
Elefántcsontpart	2 millió dollár, 175 katona
Ghána	3 millió dollár, 130 fő
Guinea	1 millió dollár, 148 fő
Nigéria	5 millió dollár, 923 katona, 7 rendőr
Niger	2 millió dollár, 685 fő
Szenegál	2 millió dollár, 511 katona, 144 rendőr
Csád	1 millió dollár, 2250 fő
Togo	739 katona, 67 rendőr
Bissau Guinea	5 fő
Libéria	2 fő, 1 lövész szakasz
Sierra Leone	1 millió dollár

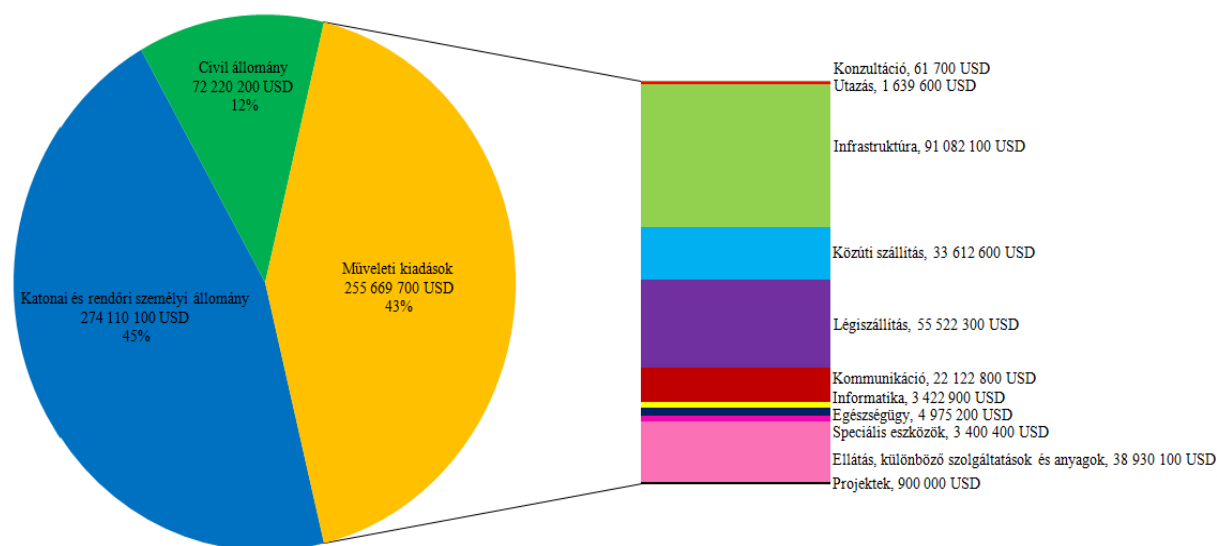
1. táblázat Néhány, az AFISMA-ban résztvevő ország és felajánlása,³⁰
saját szerkesztés

Az ECOWAS műveletei már-már hagyományosan komoly finanszírozási problémákkal küzdenek, jelen esetben ez is szerepet játszott abban, hogy a bizottság elnöke 2013. március 26-i levelében az AFISMA átvételét kérte az ENSZ főtitkárától. [79] Ennek nyomán az ENSZ BT 2100. számú, 2013. április 25-én elfogadott határozata értelmében július 1-től az AFISMA feladatait a MINUSMA vállalta át. Erőinek létszámát 11 200 katonában és 1440 rendőrben maximálta, ezen felül civilek vehetnek még részt a misszióban. [80] Az állományba beletartozik a már az AFISMA keretében Maliba telepített erők jelentős része is, hiszen nem csak a tevékenység, hanem a személyi állomány jelentős hányadának beolvasztása is megtörtént. [81] A MINUSMA mandátuma 2014. június 30-ig szól. [82] A fentieknek megfelelően 2013 júliusában 12 ország szerepelt a kontribútorok listáján: Benin, Burkina Faso, Kína, Elefántcsontpart, Ghána, Guinea, Libéria, Niger, Nigéria, Szenegál, Csád és Togo.

Az ENSZ békefenntartói misszióinak költségvetése elkülönül az általános költségvetéstől, amelyhez a hozzájárulás mértékét különböző politikai és gazdasági kritériumok alapján állapítják meg. A missziós költségvetésekbe való befizetési kötelezettséget pedig ebből az összegből származtatják. A teljes békefenntartói

³⁰ Rapport d'information N° 1288 par la Commission de la défense nationale et des Forces armées en conclusion des travaux d'une mission d'information sur l'Opération Serval au Mali, 65. o., Assemblée Nationale, online elérhető: <http://www.assemblee-nationale.fr/14/rap-info/i1288.asp> (letöltve: 2014. 01. 20.).

költségvetés végösszege az egyes missziók aggregált keretéből számítható ki. Az ENSZ műveleteinek finanszírozását az egyes országok az általuk küldött csapatok számára való tekintet nélkül biztosítják. Ezért volt lehetséges 2013-ban, hogy a költségvetés 81%-át fedező USA, Kanada, Japán, Ausztrália és az EU tagállamai összesen csak a csapatok 6%-át adták. Másik megközelítésből vizsgálva, az első 10 hozzájáruló ország a csapatok 55%-át küldte, míg a békefenntartói költségvetés kevesebb, mint 1%-át állta. [83]

16. ábra MINUSMA költségvetése a 2013. július 1. és 2014. június 30. közötti időszakban,³¹ saját szerkesztés

Az ENSZ Közgyűlésének 67. ülészakán kialakított, először elfogadott költségvetésben a MINUSMA költségvetése 366 774 500 dollár volt. [84] Ez a teljes, békefenntartói műveletekre fordítható 7537 millió dollár több mint 4,8%-át teszi ki. Az ENSZ Közgyűlésének 68. ülészakán tett módosítások után a végösszeg 7825 millió dollárra emelkedett. Ekkor került elfogadásra a MINUSMA mandátumának második felét is tartalmazó – immár 2013. július 1. és 2014. június 30. közötti – éves pénzügyi keret: 602 millió dollár. [85]

A költségek nagyjából 57%-át a személyi jellegű ráfordítások teszik ki, míg a műveleti kiadásokra 43% jut. Ez arányaiban picit eltérő szerkezetet mutat – 4,1 százalékponttal magasabb a műveleti kiadások hányada – mint a teljes békefenntartói missziós költségvetés átlagában, amely az alábbiak szerint alakult:

³¹ ENSZ Közgyűlés, online elérhető: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/C.5/68/21&referer=http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minusma/facts.shtml&Lang=F (letöltve: 2014. 02. 28.).

17. ábra Az ENSZ missziók költségeinek megoszlása (a teljes költségvetés átlagában)³²

3.3. EUTM Mali

3.3.1. Az EUTM Mali ismertetése

Az Európai Unió is aktív szerepet vállal a Száhel övezet biztonsági kérdéseinek rendezésében és a térség gazdasági megerősítésében. A 2007 és 2013 közötti időszakban 1,535 milliárd eurót fordított Mali, Mauritánia és Niger fejlesztésére. 2012 októberében Mali számára 167 millió euró sürgősségi segílyt tett lehívhatóvá, a 2013 májusi Brüsszeli konferencia után pedig 520 millió eurót tett hozzáférhetővé (tehát az összegyűjtött 3,2 milliárd mintegy 16%-át). [86]

Az Európai Tanács 2012. március 23-i határozatában elítélte Sanogo százados államcsínyét. A Politikai és Biztonsági Bizottság (COPS) 2012. június 12-én a külföldi akciókért felelős európai szolgálattól (SEAE) kérte egy, az EU Maliban történő szerepvállalásának lehetőségeit felvázoló dokumentum elkészítését, ám 2012. december 10-ig kellett várni az EUTM Mali válságkezelő koncepciójának kidolgozására. A Serval hadművelet megindítása az EUTM Malira is katalizátorként hatott, a Külügyi Tanács 2013. január 17-én döntött a felállításáról. A misszió alaprendeltetését a mali fegyveres erők részére nyújtott katonai kiképzés – 4 lövész zászlóalj létrehozása – és tanácsadás tárgykörében határozták meg. Az EUTM Mali első mandátuma 15 hónapra szól, az első zászlóalj kiképzése 2013. április 2-án kezdődött meg. Munkájuk eredményessége csak hosszútávon mérhető le, amit kérdésessé tesz az a tény, hogy sok katona, illetve az átvált tuaregek is kaptak nyugati kiképzést. Emellett az EUTM Mali az ország kormányát

³² Le budget des Opérations de Maintien de la Paix (OMP) en 2013/2014, online elérhető: <http://www.franceonu.org> (letöltve: 2014. 02. 28.).

támogatja a demokratikus rend helyreállításában, a terrorizmust elutasító fegyveres csoportokkal való tárgyalásban, a béketeremtésben, az emberi jogok betartásában és betartatásában, illetve a szervezett bűnözés és a terrosita fenyegetettség visszaszorításában. [87]

A több mint 20 ország részvételével zajló, 550 fős misszió vezető nemzeti feladatait Franciaország vállalta, a mintegy 210-240 kitelepült katonájából 150 kiképző beosztásban tevékenykedik. [49] Finn, svéd, litván, észt, brit és ír katonák főleg könnyűlövész és tüzérségi kiképzési feladatokat kaptak, míg a görögök jórészt a hírszerzési, a magyarok a mesterlövész, a spanyolok a különleges műveleti, a németek az egészségügyi és a műszaki, a lengyelek pedig a logisztikai kiképzésben vállaltak szerepet. Emellett a tagállamok látják el a művelet adminisztrációs, logisztikai és műveleti biztosítási feladatait is. Ezen felül egyes országok anyagi támogatást is nyújtottak a mali hadsereg felszereléséhez, tehát ez kétoldalú megállapodások és felajánlások révén történt, nem pedig az EUTM Mali költségvetése terhére. [87]

„A kiképzési feladatok mellett az EU abban is szerepet vállalt, hogy logisztikai támogatást nyújtson az AFISMA részére, különösen a légi szállítás terén. Svédország felajánlása például közvetlenül érintette hazánkat is, mert a pápai bázis közös működtetésű C-17-eseknek Stockholm rendelkezésre álló repülőórát ajánlotta fel a művelet számára.”³³

Mivel az Európai Unió okmányok kifejezetten tiltják a katonai vagy védelmi vonatkozású műveletek az EU költségvetéséből történő finanszírozását, ezek kiadásait teljes egészében a tagállamok fizetik. A közös költségeket (a parancsnokság, az utazás, az egészségügyi létesítmények és szolgáltatások, a szállás és az infrastruktúra) az ATHENA mechanizmuson keresztül – GNP-arányos hozzájárulások formájában –, míg az egyes országok vonatkozásában felmerülő költségeket nemzetenként egyenlítik ki. A közös költségek mértéke az összes ráfordítás 10-15%-a, ám a pontos összeget kissé körülményes meghatározni, hiszen az a tagállamok saját kiadásait tartalmazza, ezen adatok pedig nem korlátlanul hozzáférhetőek, illetve országonként eltérő számítási módszereket alkalmaznak. Ugyanakkor a Lisszaboni Szerződés lehetővé teszi egy kezdő alap létrehozását, amely az előkészítő tevékenységek finanszírozását szolgálja. [83]

³³ MARSÁI Viktor: *A külföldi szerepvállalás első négy hónapja Maliban*, In. NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések, 2013/7, ISSN 2063-4862, online elérhető: http://nit.uni-nke.hu/uploads/media_items/svkk-elemzesek-2013-7-a-kulfoldi-szerepvallalas-eredmenyeimaliban-marsai-v_.original.pdf (letöltve: 2014. 01. 10.)

Az EUTM Mali közös költségeit előzetesen 12,3 millió euróra becsülték, [88] augusztusban viszont már 23,4 millió euróval kalkuláltak. [86]

3.3.2. Az MH EUTM Mali működése

Magyarország – nemzetközi kötelezettségvállalásainak megfelelően – támogatja az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikáját, ennek megfelelően a közösség égisze alatt indított válságkezelő műveletekben is szerepet vállal.

Az ország a mali misszióban való részvételét a Kormány 1106/2013. (III.7.) számú, az Európai Unió Mali Kiképző Műveletében („EUTM Mali”) történő magyar katonai szerepvállalásról szóló kormányhatározata rendelte el: „A Kormány az Alaptörvény 47. cikk (3) bekezdésében meghatározott hatáskörében eljárva Magyarország Európai Unió tagságából folyó kötelezettségeinek teljesítése érdekében, az Európai Unió közös biztonság- és védelempolitikája megerősítéséhez való nemzeti hozzájárulásként, az Európai Unió Tanácsának döntése alapján engedélyezi, hogy az Európai Unió Mali Kiképző Műveletében (EUTM Mali) a Magyar Honvédség állományából legfeljebb 15 fő (váltási időszakban legfeljebb 30 fő) a művelet mandátumában meghatározott ideig, de legfeljebb 2014. május 18-ig részt vegyen, amely időtartamba a kitelepülés és a visszatelepülés időtartama nem számít bele.”³⁴

A missziós szerepvállaláshoz szükséges források biztosításáról a Kormány az 1107/2013. (III.7.) számú, az Európai Unió Mali Kiképző Műveletében („EUTM Mali”) történő magyar katonai szerepvállalás érdekében a rendkívüli kormányzati intézkedésekre szolgáló tartalékból történő előirányzat-átcsoportosításról szóló kormányhatározata rendelkezett: „A Kormány az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény 21. § (6) bekezdésében meghatározott jogkörében az EUTM Mali feladat végrehajtása érdekében 555,1 millió forint 1. melléklet szerinti egyszeri átcsoportosítását rendeli el elszámolási kötelezettséggel, a Magyarország 2013. évi központi költségvetéséről szóló 2012. évi CCIV. törvény (a továbbiakban: Kvtv.) 1. melléklet XI. Miniszterelnökség fejezet, 7. Rendkívüli kormányzati intézkedések cím terhére, a Kvtv. 1. melléklet XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet, 2. Magyar Honvédség cím, 2. MH ÖHP és alárendelt szervezetei alcím és a XIII. Honvédelmi Minisztérium fejezet, 8. Fejezeti kezelésű előirányzatok cím, 2. Ágazati célelőirányzatok alcím, 40. Nemzetközi tagdíjak, tagdíj jellegű befizetések

³⁴ 1106/2013. (III.7.) számú Kormányhatározat az Európai Unió Mali Kiképző Műveletében („EUTM Mali”) történő magyar katonai szerepvállalásról.

jogcímcsoport, 2. Hozzájárulás az EU védelmi célú közös finanszírozású védelmi alapjaihoz jogcím javára.

Az átcsoportosítás tekintetében:

Felelős: nemzetgazdasági miniszter

Határidő: azonnal

Az elszámolási kötelezettség tekintetében:

Felelős: honvédelmi miniszter

Határidő: 2014. április 30.³⁵

Az 1. számú melléklet alapján az 555,1 millió forint a következőképpen oszlott meg:

Honvédelmi Minisztérium

Magyar Honvédség

MH ÖHP és alárendelt szervezetei

Működési költségvetés:

- Személyi juttatások:	80,7 millió forint
- Munkaadókat terhelő járulékok és szociális hozzájárulási adó:	10,9 millió forint
- Dologi kiadások:	383,6 millió forint

Fejezeti kezelésű előirányzatok

Ágazati célelőirányzatok

Nemzetközi tagdíjak, tagdíj jellegű befizetések

Hozzájárulás az EU védelmi célú közös finanszírozású védelmi alapjaihoz: 79,9 millió forint

Tehát a XIII. fejezet (Honvédelmi Minisztérium) 2/2 alcíme részére (MH ÖHP és alárendelt szervezetei) összesen 475,2 millió forintot, a 8/2/40/2 jogcímre (Hozzájárulás az EU védelmi célú közös finanszírozású védelmi alapjaihoz) csoportosítottak át a XI. fejezet (Miniszterelnökség) 7. címéről (Rendkívüli kormányzati intézkedések).

A végleges kormányrendeletek megalkotása után a Honvéd Vezérkar főnöke 2013. március 8-án kiadta a Magyar Honvédség EUTM Mali műveletbe felajánlott erői kijelöléséről, felkészítéséről és feladat-végrehajtásáról szóló 103/2013. számú HVKF intézkedését. Az intézkedés szerint a kijelölt állomány egyéni beosztásokban, ideiglenes katonai szervezet megalakítása nélkül vesz részt a misszióban. Az állomány megalakítása és felkészítése a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokságának (MH ÖHP) feladata, a feladatok végrehajtása is az MH ÖHP nemzeti vezetése mellett történik. Az intézkedés értelmében az MH EUTM Mali feladata, hogy „a vonatkozó nemzeti és nemzetközi döntések alapján, azok keretei között, az Európai Unió, mint a műveletet vezető nemzetközi szervezet Műveletre vonatkozó döntései, valamint a nemzeti közjogi

³⁵ 1107/2013. (III.7.) számú Kormányhatározat az Európai Unió Mali Kiképző Műveletében („EUTM Mali”) történő magyar katonai szerepvállalás érdekében a rendkívüli kormányzati intézkedésekre szolgáló tartalékból történő előirányzat-átcsoportosításról.

döntések értelmében vegyen részt a Műveletben és a Műveletre vonatkozó dokumentumokban meghatározott feladatok teljesítésével járuljon hozzá a Művelet célkitűzéseinek eléréséhez”.³⁶

A művelet résztvevői között 1 fő összekötő tiszt (Műveleti Parancsnokság Összekötőiroda), 3 fő egészségügyi szakállomány (ROLE 2 képesség biztosítása), és 6 fő mesterlövész kiképző csoport szerepel. A mesterlövészek két ciklus befejezését követően feladatukat portugál kiképzőknek adják át, ennek megfelelően a kiképzési okmányokat az MH ÖHP-nak a portugál féllel közösen kellett kidolgoznia. A részvétel a mandátum teljes időtartama alatt 6 hónapos váltásokban történik. A 2014. januári átfogó jelentés szerint az MH EUTM Mali rendszeresített létszáma 10 fő, feltölthető létszáma 4 fő volt, és mind a 4 helyet be is töltötték.

A magyar szerepvállalás kapcsán érdekesnek találom, hogy Németh Zsolt külügyminisztériumi államtitkár 2013. január 17-én még a Franciaország által megindított katonai akcióban való részvételt is lehetségesnek tartotta, a Kormányelőterjesztés január 28-án tartalmazta is a Serval hadműveletben való szerepvállalás költségeinek tervét, de a január 29-i verzióban már csak az EUTM Maliban történő vállalások forrásszükséglete szerepelt. „Elhangzott, hogy a francia katonai harcoló misszióhoz való csatlakozásunk nem egyértelmű, hiszen a francia fél fogja eldönteni, hogy elfogadja-e azt”.³⁷

Fejérdy Gergely és Wagner Péter a Magyar Külügyi Intézet számára készített tanulmányában is latolgatja ennek lehetőségeit, de mint mondják, a költségvetési keretek szűkössége rögtön megkérdőjelezi az elképzelés megvalósíthatóságát. A katonai légi járművek küldése az üzemidejük lejáratára, és a hatótávolságuk, a C-17-esek tekintetében pedig a lerepülhető óramennyiség miatt problémás. A Gripenek esetében a telepíthetőség okozhatna problémát. Mint írják, a légtérvédelmi feladatok ellátása az adott helyzetben értelmezhetetlen, hiszen a felkelők nem rendelkeznek légierővel. Légi támogatásra pedig csak kevés pilótánk kapott kiképzést. Szárazföldi, harcoló feladatok tekintetében speciálisan képzett katonákra van szükség, akik egyébként is leterheltek a különböző missziók miatt. A leglogikusabbnak tehát a nem harcoló feladatokat ellátó személyi állomány küldése bizonyult. Véleményem szerint ezzel a vezetői pozíciókat betöltőknek is

³⁶ 103/2013. számú HVKF intézkedés a Magyar Honvédség EUTM Mali műveletbe felajánlott erői kijelöléséről, felkészítéséről és feladat-végrehajtásáról.

³⁷ FEJÉRDY, Gergely – WÁGNER, Péter: *A nemzetközi beavatkozás francia belpolitikai háttere, és a magyar részvétel lehetőségei Maliban*, In: MKI-Tanulmányok, 2013. január 31., 7. o., online elérhető: <http://www.hiia.hu/pub/default.asp?y=2013&t=0> (letöltve: 2014. 02. 08.).

tisztában kell lenniük, így a nyilvánosság felé tett kijelentéseik inkább izgalmas PR-fogássá minősülnek.

Feltételezhető, hogy a tervezési rohammunkában a logisztikai és pénzügyi szakterület tervezési információi eltértek, vagy adatszolgáltatásaik összehangolása nem történt meg, mivel a főkönyvi számlák zárását követően megállapítható volt, hogy jelentős megtakarítások keletkeztek, az alábbi táblázat adatai szerint:

	Módosított előirányzat	Teljesítés	Maradvány
Személyi juttatások	80 700 000	61 136 965	19 563 035
Járulékok	10 900 000	7 680 179	3 219 821
Készletbeszerzések	106 079 000	33 802 583	72 276 417
Szolgáltatások	245 772 000	5 528 872	240 243 128
Különféle dologi kiadások	31 749 000	12 037 081	19 711 919
Kiadás összesen	475 200 000	120 185 680	355 014 320
Támogatások	475 200 000	141 238 483	333 961 517
Bevétel összesen	475 200 000	141 238 483	333 961 517

**18. ábra Az MH EUTM Mali költségvetésének alakulása 2013-ban, HUF,³⁸
saját szerkesztés**

A maradványok felhasználása könnyen kivitelezhetővé vált a Kormány 1071/2014. (II. 19.) számú, az Európai Unió Mali Kiképző Műveletében („EUTM Mali”) történő magyar katonai szerepvállalás érdekében a rendkívüli kormányzati intézkedésekre szolgáló tartalékokból történő előirányzat-átcsoportosításról szóló 1107/2013. (III. 7.) kormányhatározat módosításáról szóló kormányhatározata által:

„1. Az Európai Unió Mali Kiképző Műveletében („EUTM Mali”) történő magyar katonai szerepvállalás érdekében a rendkívüli kormányzati intézkedésekre szolgáló tartalékból történő előirányzat-átcsoportosításról szóló 1107/2013. (III. 7.) Kormányhatározatban (a továbbiakban: Határozat) az „EUTM Mali feladat végrehajtása” szövegrész helyébe az „EUTM Mali feladat végrehajtása és az afrikai kontinensen 2014. évben végrehajtásra kerülő Európai Unió vezetése alatt álló katonai műveletekben történő magyar szerepvállalás finanszírozása” szöveg lép.

2. A Határozatban a „2014. április 30.” szövegrész helyébe a „2015. április 30.” szöveg lép.”³⁹

³⁸ HM KGIR adatai alapján.

³⁹ 1071/2014 (II. 19.) számú Kormányhatározat az Európai Unió Mali Kiképző Műveletében („EUTM Mali”) történő magyar katonai szerepvállalás érdekében a rendkívüli kormányzati intézkedésekre szolgáló tartalékokból történő előirányzat-átcsoportosításról szóló 1107/2013. (III. 7.) kormányhatározat módosításáról.

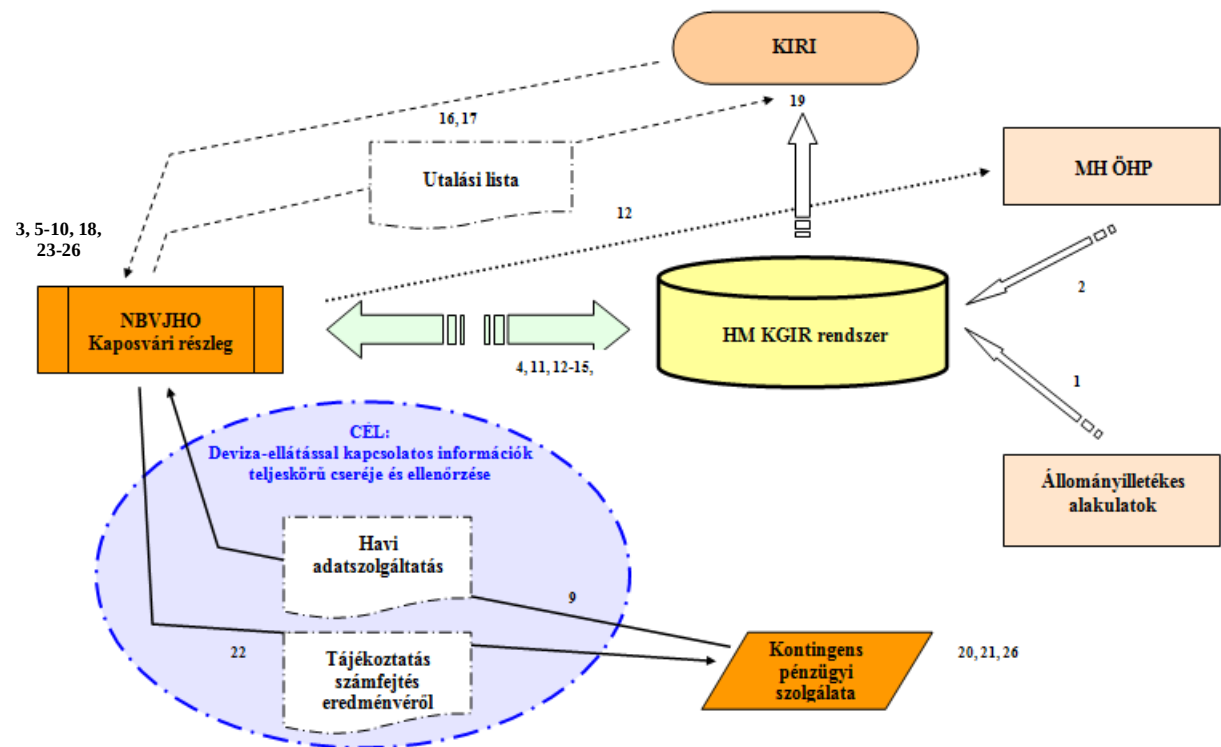
Ez azt jelenti, hogy a maradvány összege a mali szerepvállaláson túl más afrikai EU-misszió költségeire is fordítható, tehát nem kerül elvonásra. Ennek azért is van jelentősége, mert a Kormány a 1070/2014. számú, az Európai Unió Közép-afrikai Köztársaságbeli Műveletében („EUFOR RCA”) történő magyar katonai szerepvállalásáról szóló kormányhatározatában foglaltaknak megfelelően újabb 6 főt (törzstiszteket) küld Magyarország az afrikai misszióba, a 2014. december 31-ig tartó időtartamra. A módosításban szereplő új dátum pedig értelemszerűen nem az MH EUTM Mali mandátumát hosszabbítja meg, hanem az elszámolás határidejét tolja ki egy évvel, amit az EUFOR RCA feladatteljesítési időszaka indokol. Az új misszióból eredő kötelezettsége hazánknak mintegy 292 548 euró, azaz nagyjából 87,8 millió forint, amiből 204 783 euró, tehát mintegy 61,4 millió forint azonnali lehívásra kerül. Ugyan nem volt szükség a Rendkívüli kormányzati intézkedésekre fordítható keretből átcsoportosított összeg felhasználására ilyen célra, hiszen a Hozzájárulás az EU védelmi célú közös finanszírozású védelmi alapjaihoz jogcímen elegendő összeg állt rendelkezésre, azonban szükség esetén az MH EUTM Mali megtakarításaiból a teljes összeg fedezhető lett volna.

A 2014. évi központi költségvetés tervezésekor is a 2/2 MH ÖHP és alárendelt szervezetei alcímen belül kerültek letervezésre a MH EUTM Mali költségei. Az alcím tervezett kiadási főösszege 63 812,6 millió forint, nemzetközi feladatokra 8 360,3 millió forintot költhet, ebből a mali misszióra idén 24,7 millió forint fordítható. Az EU védelmi célú közös finanszírozású védelmi alapjaihoz történő hozzájárulás mértékét 350 millió forintban határozták meg a 8/2 ágazati célelőirányzat alcímen 2014-ben.

A missziók pénzügyi biztosításáról a Magyarország határain kívüli válságkezelő- és béketámogató műveletekben résztvevők és nemzetközi szervezetekhez vezényelt katonai megfigyelők pénzügyi biztosításáról szóló 10/2012. (HK 7.) HM VGHÁT szakutasítás rendelkezik. Ennek értelmében a feladatokat a HM VGH Nemzetközi Igazgatóság (NKI), az MH 64. Boconádi Szabó József Logisztikai Ezred Gazdálkodás Támogató és Pénzügyi Ellátó Referátúra, illetve a kontingensek pénzügyi szakállománya együttesen végzi. A műveletek költségvetési előirányzati kereteit az NKI Nemzetközi Együttműködési Osztály tartja nyilván, de az „adott évre vonatkozó elemi költségvetési tervének összeállítása, valamint a pénzügyi jellegű költségvetési előirányzatok megtervezése”⁴⁰ az NKI

⁴⁰ 10/2012. (HK 7.) számú HM VGHÁT szakutasítás a Magyarország határain kívüli válságkezelő- és béketámogató műveletekben résztvevők és nemzetközi szervezetekhez vezényelt katonai megfigyelők pénzügyi biztosításáról.

Nemzetközi Békeműveleti, Vám, Jövedéki és Határforgalmi Osztály (NBVJHO) feladata. Szintén ez az osztály készíti elő az előirányzatok kiadását a költségviselő szervek felé.

19. ábra A külszolgálati ellátmány számfejtése, feladatrendszere⁴¹

Miután a személyi állomány „Tervezett”, illetve „Javasolt” (1), majd „Elfogadott” státusza (2) rögzítésre került a HM KGIR rendszerben, a személyi állomány tagjának a „Megbízás devizaellátmány átutalásához” nyomtatványon nyilatkoznia kell a devizaszámlaszámáról, a felvenni kívánt külszolgálati ellátmány-előlegről és a havi készpénzbeni összegről (3). Ezt követően az összegeket az NBVJHO kaposvári részlege rögzíti a rendszerben (4), majd az előlegek kifizetésre (5), a nyomtatványok lefűzésre (6) kerülnek. Szintén a kaposvári részleg egyezteti a vezénylési/besorolási parancsot a HM KGIR adatbázissal (7), és ellenőrzi a devizaellátással kapcsolatos azonosítók, valamint a költségképzés helyességét (8). Ezen felül a kontingensek pénzügyi részlegétől érkező adatokat fogadja (9), ezután egyezteti őket a kiadott parancsokkal, a HM KGIR és az MH ÖHP személyügy feldolgozásaival (10). Rögzíti a készpénzbeni igények változását (11), „Teszt számfejtés”-t hajt végre, ellenőrzi az eredményét (12), kinyomtatja és záradékolttatja az NBVJHO KR vezetőjével (14). Megszüntetett vezénylés esetén a kontingenstől kapott adatokat egyezteti a HM KGIR adataival és a parancsokkal (13).

⁴¹ HM VGH NBVJHO

Következő lépésként „Éles számfejtés”-t, „Teszt utalás”-t, majd „Éles utalás”-t hajt végre, létrehozza az utalási fájlt és kinyomtatja az „Utalási kimutatás”-t (15). A számfejtési kimutatáson feltünteti a jogcímet, az utalási fájl számát, az érintettek számát, az utalás összegét és pénznemét, az utalás összegét forintban, a vállalati árfolyamot és az utalás napját (16). A KIRI részére megküldi az „Utalási kimutatás”-t, ezzel együtt kezdeményezi az utalást (17). Feljegyzést készít a számfejtésről, amit záradékolnia kell az NBVJHO KR vezetőjének (18). A KIRI elvégzi az utalást, az utalási állományt pedig megküldi az NBVJHO KR vezetőjének (19). A kontingens pénzügyi szolgálata tájékoztatja a kontingenst a havi számfejtési feladatokról és adatokról (20), illetve a valutapénztárból kifizeti a készpénzbeni hányadot (21). Az NBVJHO gyűjtözi a kapcsolódó havi kimutatásokat, parancsokat, adatszolgáltatásokat, levelezéseket (22), valamint a külszolgálat alatt számfejtett és kifizetett külszolgálati ellátmánnyal kapcsolatos kimutatásokat is (23). A túlfizetésekkel kapcsolatos iratokat nyilvántartja, továbbá az ezred jogi részlegénél kezdeményezi a fizetési felszólítás kiadását (24), a megtérült túlfizetéseket pedig a KIRI részére átutalja (25). Végül mind a kontingens pénzügye, mind az NBVJHO szakellenőrzést hajt végre a külszolgálati ellátmány kifizetéséről (26).

Az MH EUTM Mali létszámából adódóan a kontingens önálló pénzügyi részleggel nem rendelkezik, ezen feladatokat is az NBVJHO látja el. A szükséges adatszolgáltatás pedig a nemzeti rangidőssel való kapcsolattartás útján érhető el. Mivel a vezénylés helyszínén készpénzbeni ellátás nem történik, a 10/2012. (HK 7.) számú HM VGHÁT szakutasításnak megfelelően a személyi állomány részére kiutazás előtt, a vezénylés teljes időtartamára elegendő külszolgálati ellátmány-előleg kerül kifizetésre. Mali esetében havi 1000 eurót, azaz összesen maximum 6000 eurót vehetnek fel személyenként. Az eddigi tapasztalatok alapján jellemzően 4000 euró előleget célszerű kérni, ez a szakutasítás 4. melléklete szerinti kérelem benyújtásával tehető meg.

3.4. Az afrikai magyar szerepvállalás jövőképe

A Magyar Honvédség szempontjából az afrikai szerepvállalás talán leglogikusabbnak tűnő indoka valóban a magyar biztonság érdekében kifejtett hatása, hiszen az esetlegesen kialakuló válságok – kis, nyitott ország lévén, és a világgazdasági folyamatokba integráltságunk miatt – hamar elérhetik Magyarországot. A délről érkező migrációs hullám Olaszországot, Franciaországot, Spanyolország és Portugáliát érinti először, később ennek hatásait mi is érezhetjük. Különösebb terrorfenyegetettséggel sem kell szembenéznünk, ennek ellenére ez a veszély sem tűnt el teljes egészében.

Wintermantel Péter globális ügyekért felelős helyettes államtitkár a budapesti afrikai nagykövetek megbeszélésén kifejtette, hogy „hazánk a globális nyitás jegyében kiemelt figyelmet szentel a dinamikusan fejlődő térségnek, melynek egyik kézzelfogható jele az abujai magyar nagykövetség 2013. október 28-i újraindítása volt. A Külügyminisztérium elkötelezett a politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok fejlesztése mellett és ennek érdekében felülvizsgálja és bővíti afrikai tiszteletbeli konzuli hálózatát, továbbá újabb országokba akkreditálja a térségben már működő nagyköveteit.”⁴² Közben Magyarország öt-öt felsőoktatási ösztöndíjat ajánlott fel Angolában, Ghánában és Namíbiában a Stipendium Hungaricum ösztöndíjprogram keretében; 2014. január 27. és 30. között a szubszaharai országok részére közigazgatási tanulmányi programot a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium. Csak néhány példát említettem a közelmúltból, ami azt igazolja, a Kormány valóban nagyobb figyelmet fordít a magyar-afrikai kapcsolatokra. A jelenleg is készülő (külpolitikai) szakpolitikai stratégia fontosnak tartja, hogy Magyarország felkészüljön Afrika felértékelődésére: mérje fel gazdasági lehetőségeit, potenciális kiemelt partnereit, hosszú távon megtérülő kapcsolatokat és befektetéseket eszközöljön, valamint egyfajta Afrika-tudatosságot teremtsen, ezáltal új magyar Afrika-politikát alakítson ki. Ebből a szempontból az MH egyfajta eszköz lehetne a magyar bel- és külpolitikai célok megvalósításához.

Köztudott, hogy a Magyar Honvédség nem csupán alapvető funkcióinak betöltése okán, hanem reprezentatív szerepe miatt is kiemelt külpolitikai aktor. Az MH nemzetközi szerepvállalásával érzékelteti Magyarország jelenlétét a nemzetközi közösségben, egyúttal az ország presztízsét növeli, tehát szükségesek ezek a vállalások ahhoz, hogy az ország kedvezőbb alkupozicióba kerüljön a nemzetközi színtéren. Mali esetében úgy gondolom,

⁴² Kormány.hu, online elérhető: <http://www.kormany.hu/hu/kulugyminiszterium/globalis-ugyekert-felelos-helyettes-allamtitkarsag/hirek/wintermantel-peter-es-a-budapesti-afrikai-nagykovetek-megbeszelese> (letöltve: 2014. 03. 01.).

hogy ez megnyilvánulhat például a helyi fejlesztési feladatok, vagy a kitermelési lehetőségek egy részének átengedésében, illetve a vezető hatalmakkal történő együttműködésben. (Tehát az új piacokhoz való hozzáférést könnyítheti meg a civil szféra számára.)

Ehhez szorosan kapcsolódnak a Magyar Külügyi Intézetben megrendezett „Globális Diplomácia - A magyar Afrika-politika előtt álló új lehetőségek, kihívások ismertetése az Afrika Fórumot követő időszakban” témájú előadás során elhangzottak, miszerint az afrikai országok „azzal kötnek üzletet, akit ismernek”, a baráti üzletfelekkel való kereskedést, társulást preferálják. A MH ezen a téren egyfajta „híd szerepet” is betölthet az afrikai országokban, hogy megismerjék Magyarországot, és a kialakult bizalom az államközi kapcsolatok további szegmenseire is kiterjedjen.

A Honvédség – nem csak a klasszikus értelemben vett – hírszerzési, informátori szerepet is elláthat, amennyiben sikerült összegezni a célországban szerzett tapasztalatokat, amelyek a verseny- és a védelmi szféra számára is hasznosak lehetnek (például Maliban az aszimmetrikus hadviselés, gerillaharc megvívásának helyi sajátosságai).

A had- és biztonságtechnikai szektor számára Afrika talán az utolsó, még meghódítható piacot jelentheti. A magyar piac méretgazdaságossági okok miatt nem indokolja a hazai hadiipar fejlesztését, az ismert külföldi piacok pedig vagy egyfajta protekcionista magatartást tanúsítanak, vagy egyszerűen telítettek, és szinte lehetetlen részesedést szerezni rajtuk. Ezen felül a védelmi kiadások megnyírbálása sem kedvez ennek a törekvésnek.

Mali kapcsán konkrétan is elmondható, hogy minden tapasztalatlanságból, vagy az ország fejletlenségeiből eredő hiányosság a bi- és multilaterális kapcsolatok elmélyítésének alapja lehet, így például termékei világpiaci kitettsége miatt a mali kormány diverzifikálni szeretné gazdasági szerkezetét, tehát textilipari vagy gépjármű-összeszerelő üzemek létrehozására nyílhatna alkalom. Rengeteg infrastrukturális beruházásra lesz szüksége az országnak. A magyar szaktudás, a technológiai transzfer remek együttműködési alapot kínálnak mezőgazdasági, műszaki, oktatási, kulturális és sport téren is. Emellett az afrikai államok a jog, a közigazgatás, a biztonságpolitika és a védelem területén megvalósítandó reformjait is hatékonyan támogathatjuk akár közvetlen, akár közvetett (szövetségeink logisztikai és pénzügyi támogatásával) formában.

A Magyar Honvédség szerepvállalása kapcsán valószínűleg ezen aspektusok nem kapnak sok szerepet, hiszen a rövidtávú terv szerint összesen 21 fő vesz részt afrikai misszióban:

- EUSEC RD Kongo – 1 fő (2014. szeptember 30-án befejeződik)
- EUTM Szomália – 4 fő
- EUFOR CAR – várható létszám: 5 fő
- EUTM Mali – 4 fő
- MINURSO – 7 fő

„A Magyar Honvédség műveleti szerepvállalásának irányai 2014-2017” című dokumentum sem tartalmaz erős afrikai hangsúlyokat. Felhívja ugyan a figyelmet az arab tavasz időszaka óta fennálló komolyabb instabilitásra (például Líbiában), amellyel valószínűleg hosszabb ideig is számolni kell, illetve a törekény egyensúlyokra Maliban és Szomáliában, de magyar beavatkozásról csak nagyon esetlegesen, kétoldalú együttműködés szintjén tesz említést. [92]

MEGNEVEZÉS	Rendszeresített katona létszám (magyar)	Meglévő katona létszám (magyar, váltó állománnyal együtt)
NATO	734	390
ENSZ	95	88
EU	343	175
Egyéb (BW OPSCOM, MFO)	31	27
Összesen	1203	680

2. táblázat A Magyar Honvédség missziós létszámai, 2014. január⁴³, saját szerkesztés

2014 januárjában a váltó állománnyal együtt 680 fő tartózkodott misszióban, 57,3%-uk a NATO égisze alatt hajtotta végre feladatait, 25,7% EU műveletben, 12,9% pedig ENSZ műveletben vett részt. Egyértelműen látszik, hogy hazánk nemzetközi szerepvállalásának súlypontja a NATO missziókban való feladatteljesítésre helyeződik. Ez valószínűleg abból is következik, hogy Magyarország gazdasági teljesítőképességéből adódóan a haderő költségvetési támogatásának szintje nem éri el a NATO által kívánatosnak ítélt 2%-os GDP arányos küszöböt. Ezt ellensúlyozandó, hazánk a missziós részvétel tekintetében kiemelkedő teljesítményt nyújt.

⁴³ MH ÖHP, átfogó jelentés a 2014. január 17. és 31. közötti időszakban az MH ÖHP alárendeltségében lévő béketámogató és válságreakáló műveletekben szolgálatot teljesítő kontingensek létszámairól.

Kérdésként merülhet fel, hogy nem volna-e célszerűbb a szűkebb integrációs környezetünk biztonsági kihívásaira fókuszálni, ezzel párhuzamosan pedig az Európai Unió katonai részvételt részesíteni előnyben. Ezt a meglátást erősíti a jelenleg is kidolgozás alatt álló, az Európai Unió érdekszférájához kötődő konfliktusok rendezését szolgáló V4 EU Battle Group felállítása, mely előreláthatóan a 2016-os évvel kezdődően látja el készenléti feladatát. A tervek szerint hazánk nagyságrendileg 600 - 700 fős nemzeti hozzájárulást biztosít a harccsoport részére.

Mindent egybevetve megállapítható, hogy Mali nem volt képes önállóan megoldani a politikai, gazdasági és társadalmi eredetű problémáit, hadereje pedig nem tudta megőrizni az ország integritását és stabilitását. Franciaország vállalta ugyan az első, szükséges katonai beavatkozást, ám az elhúzódó békefenntartói és rendezési feladatokat az afrikai erőkre kívánta bízni. Az ECOWAS finanszírozási nehézségei, illetve a csapatok alacsony felkészültségi szintje miatt ezt a szerepet az ENSZ vette át, míg az EU fő feladatként vállalta a mali hadsereg képességeinek helyreállítását. Ezek a missziók szignifikáns anyagi ráfordításokat igényeltek a nemzetközi közösségtől, amelyeket a jelen gazdasági környezetben vonakodva vállaltak a különböző államok és szervezetek.

Nemzetközi kötelezettségvállalásainak értelmében, teherviselési képességének és súlyának megfelelően Magyarország is részt vállal az Európai Unió missziói, így az EUTM Mali feladataiból is. Azonban jelenleg az 1000 fős ambíciószintet nem éri el hazánk missziós létszáma, a tervezett bővítés pedig a NATO irányába jelez elmozdulást. Jóllehet, országunk nemzetközi helyzetéből adódóan célszerű a lehető legtöbb missziós területen hozzájárulnunk a műveletekhez, limitált kapacitásaink miatt „súlyoznunk” kell ennek mértékét. Véleményem szerint a jövőben célszerű lenne nagyobb hangsúlyt fektetni az európai együttműködésekre és az afrikai célkitűzésekre, hiszen inkább ezek irányulnak a tágabb környezetünk problémáinak kezelésére. Ezen felül számos új lehetőség nyílhatna meg a hazai vállalatok és intézmények előtt, amelyből a magyar gazdaság profitálhatna. Azonban ez csak az erőforrás-felhasználás hatékonyságának növelésével lehetséges.

ÖSSZEGZÉS

A legszegényebb államok egyikeként Mali gazdasága a fejlődő országokra jellemző jegeket mutat; földrajzi adottságain kívül hátrányos helyzetet generál a fejletlen infrastruktúra, valamint a korrupció elhatalmasodása is. Mindez, a társadalmi és politikai megosztottsággal párosulva az ország stabilitásának megingásához vezetett, amelyet az állam vezetése képtelen volt kezelni. Emellett a térségben megerősödő radikális iszlamista törekvések és a mali haderő képességbeli hiányosságai is hozzájárultak a tuareg felkelésből kibontakozó válsághoz.

A nemzetközi közösség álláspontja szerint a kontinens problémáinak megoldásában elsősorban az ott élő népeknek kell kulcsszerepet játszaniuk, ám az ehhez szükséges erőforrások nem állnak rendelkezésükre. Ezért mind a mali gazdaság, mind a hadsereg fejlesztéséhez pénzügyi segítségnyújtással, illetve különböző programok működtetésével járultak hozzá. Azonban ezek az erőfeszítések és a választott módszerek nem bizonyultak megfelelőnek, a krízis elkerüléséhez nem voltak elégségesek.

Fordulópontot a francia katonai beavatkozás hozott, amely révén egyszerre sikerült elérni az iszlamista befolyási övezet visszaszorítását és az addig hezitáló nemzetközi szervezetek tevékenységének aktivizálását.

Véleményem szerint a mali eset remek példája annak, hogyan születik meg a döntés egy nemzetközi beavatkozásról, milyen érdekek, érvek és ellenérvek övezik, milyen várakozások előzik meg. Franciaország intervenciójában fontos szerepet játszottak a belpolitikai érdekek és a térségben tartózkodó állampolgárok védelme, valamint az ország nyugat-afrikai gazdasági érdekeltségei. A beavatkozáshoz szükséges erőforrások pedig a felkészült, modern haderő, az afrikai katonai jelenlét és a külföldi missziókra fordítható keret megtakarításai révén rendelkezésre álltak, illetve a nemzetközi logisztikai támogatás további előnyt jelentett. Szintén hozzájárult a siker kifejtéséhez Mali gyarmati múltja, ami Franciaország számára a földrajzi adottságok, a társadalom és a kultúra mélyebb ismeretét is jelentette. A következő lépésként kijelölt, afrikai szerepvállalás erősítése viszont nem történhetett a tervezett ütemben, az afrikai erők és az anyagi források szűkössége nem tették lehetővé.

Mali kapcsán is világosan látható, hogy a nemzetközi szervezetek hatékonyságát a finanszírozási problémák jelentősen csökkentik. Az afrikai államok és szervezetek, mint az ECOWAS vagy az Afrikai Unió, ambiciózus, biztonságpolitikát érintő vállalásai emiatt kivitelezhetetlenek; a műveletek finanszírozásának képessége nem csak egyfajta politikai

autonómiai kondíció, de a végrehajtás előfeltétele is. Az AFISMA ENSZ-misszióba történő integrálásához is nagyrészt ez vezetett. Ugyan a MINUSMA finanszírozása sem zajlik zökkenőmentesen, mégis biztosabb alapokon nyugszik. Az elmúlt években a donori rendszer növekvő jelentősége folytán pedig egyfajta függőségi, donor ország – fogadó ország viszony rajzolódik ki „Észak és Dél” között a multinacionális műveletek tekintetében is, ami csak rövid- illetve középtávú megoldást jelenthet.

A Maliban történt beavatkozás is kitűnően példázza, hogy az Európai Unió szinte erőn felül teljesít, gazdasági nehézségei ellenére is hangsúlyos szerepet vállal az afrikai békefenntartás finanszírozásában.

Ezt indokolja az a tény is, hogy a nemzetközi szervezetek közül – tagországain keresztül – az Európai Uniót érinti legsúlyosabban bármilyen afrikai konfliktus. Így főként a volt gyarmattartó országok – jelen esetben Franciaország – látványos kezdeményezőkézséget mutatnak. Ezzel szemben, ahogyan azt részletesen bemutattam már – az Amerikai Egyesült Államok nem kötelezte el szorosán magát Afrika irányába; véleményem szerint ez is az oka annak, hogy a NATO beavatkozása ehhez képest csekély mértékűnek tekinthető a térségben. Az ENSZ intervenciója pedig – legfőképpen a Biztonsági Tanács állandó tagjainak, köztük Oroszország és Kína – eltérő politikai, geopolitikai és gazdasági érdekei miatt kérdéses. Ezzel együtt, hagyományosan az ENSZ-re és az EU-ra bízják a rendezési feladatokat és a békefenntartást, a nehezebb katonai akciókat pedig a NATO-ra. Kimondatlanul is Európa érdekszférájába sorolódott az afrikai kontinens, ez a gyakorlat pedig jelentősen nem változott napjainkra sem. [89]

Magyarország szövetségi kötelezettségvállalásainak a teljesítőképességéhez és a világviszonylatban betöltött szerepéhez képest kiemelkedő szinten tesz eleget, és lehetőségeihez képest igyekszik minden szintén biztosítani jelenlétét. Az ország politikai és katonai pozíciójának megőrzéséhez elengedhetetlen a meglévő ambíciószint fenntartása, illetve növelése a regionális biztonsági kockázatokra való fókuszálással. Ennek érdekében a jövőben ajánlatos lenne a missziós szerepvállalásokra fordítható költségvetési pénzügyi keret – a határainkon túli katonai részvétel érdekében – történő maximális kihasználása, hatékonyabb – a tervezési eljárás során felmerülő pontatlanságoktól és duplikációktól mentes – igénybevétele. Véleményem szerint célszerű lenne az Európai uniós – ezzel együtt az afrikai – szerepvállalás erősítése, hiszen partnerkapcsolataink mélyítése révén külpolitikai törekvéseink új irányaira is reflektálhat az afrikai nyitás, emellett a kontinensben rejlő potenciál a magyar állami és civil szféra

számára is kitörési pontokat jelenthet. Ez a szemlélet azonban a Magyar Honvédségre vonatkozó iránymutatásokban és tervekben nem jut érvényre.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Kormányportál, online elérhető: <http://www.kormany.hu/hu/kulugyminiszterium/biztonsagpolitikaert-felelos-helyettes-allamtitkarsag/beszedek-publikaciok-interjuk/takacs-szabolcs-afrika-a-lehetosegek-kontinense> (letöltve: 2014. 02. 18.).
2. Kormányportál, online elérhető: <http://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/hirek/nagy-lehetosegek-a-szub-szaharai-gazdasagi-kapcsolatokban> (letöltve: 2014. 02. 18.).
3. Kormányportál, online elérhető: <http://www.kormany.hu/hu/kulugyminiszterium/parlamenti-allamtitkarsag/hirek/afrika-a-21-szazad-kontinense> letöltve: 2014. 02. 18.).
4. Simply decoded, online elérhető: <http://www.simplydecoded.com> (letöltve: 2014. 03. 01.).
5. Világbank, online elérhető: <http://data.worldbank.org/country/mali> (letöltve: 2014. 03. 04.).
6. Larousse.fr, online elérhető: http://www.larousse.fr/encyclopedia/autre-region/Afrique-Occidentale_fran%C3%A7aise/104188 (letöltve: 2013. 11. 12.).
7. BESENYŐ, János – MILETICS, Péter: Országismertető Mali, A Magyar Honvédség Geoinformációs Szolgálat kiadványa, 2013. (letöltve: 2014. 01. 02.).
8. BESENYŐ, János – MILETICS, Péter: Országismertető Mali, A Magyar Honvédség Geoinformációs Szolgálat kiadványa, 2013, 137. o. (letöltve: 2014. 01. 02.).
9. XIV. Tiszai Euroatlanti Nyári Egyetem, Nyulász Viktória előadása, HM VPF (Szolnok, 2013. 07. 31.).
10. MARSAL, Viktor: Külföldi katonai beavatkozás Maliban – az Opération Serval és háttere, In: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések, 2013/1, ISSN 2063-4862, online elérhető: http://hhk.old.uni-nke.hu/downloads/kozpontok/svkk/Elemzesek/2013/SVKK_Elemzesek_2013_1.pdf (letöltve: 2014. 01. 10.).
11. MARSAL, Viktor: A külföldi szerepvállalás első négy hónapja Maliban, In: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések, 2013/7, ISSN 2063-4862, online elérhető: http://nit.uni-nke.hu/uploads/media_items/svkk-elemzesek-2013-7-a-kulfoldi-szerepvallalas-eredmenyeimaliban-marsai-v_.original.pdf (letöltve: 2014. 01. 10.).
13. Chiffres clés de la Défense – 2013, online elérhető: <http://www.defense.gouv.fr/> (letöltve: 2014. 03. 03.).
14. LÁZÁR, Gergely: Franciaország geopolitikai törekvései a posztbipoláris korban, In: Külügyi Szemle, Budapest, 2007/4., 164-203. oldal (letöltve: 2013. 10. 15.).

15. Ministère de l'Écologie, du Développement durable et de l'Énergie, online elérhető: <http://www.developpement-durable.gouv.fr/Chiffres-cles-de-l-energie-Edition,37489.html> (letöltve: 2014. 03. 04.).
16. CSIZMADIA, Sándor: Nyugat-Afrika. Francia „hátsó udvar” és/vagy amerikai előkert?, In: Afrika Tanulmányok, Pécs, 1. évf. 1. szám., 21-30. oldal.
17. VERSCHAVE, François-Xavier (2005): De la Françafrique à la mafiafrigue, Tribord, Bruxelles.
18. Assemblée Nationale, online elérhető: <http://www.assemblee-nationale.fr/13/rap-info/i1332.asp> (letöltve: 2014. 03. 04.).
19. Assemblée Nationale, online elérhető: <http://www.assemblee-nationale.fr/13/rap-info/i1332.asp> (letöltve: 2014. 03. 02.).
20. Ministère de la Défense, online elérhető: <http://www.defense.gouv.fr/air/dossiers/les-temps-forts-de-l-operation-harmattan-en-libye> (letöltve: 2014. 02.21.).
21. Ministère de la Défense, online elérhető: <http://www.defense.gouv.fr> (letöltve: 2014. 03. 08.).
22. XIV. Tiszai Euroatlanti Nyári Egyetem, Nyulász Viktória előadása, HM VPF (Szolnok, 2013. 07. 31.).
23. Geo-phile.net, online elérhető: http://www.geo-phile.net/IMG/jpg/afrique_zones_influence_et_possessions-revision_novembre_2011.jpg (letöltve: 2014. 03. 11.).
24. U.S. Energy Information Administration, online elérhető: <http://www.eia.gov/todayinenergy/images/2011.09.13/NigeriaCABp2.png> (letöltve: 2014. 03. 02.).
25. African Development Bank Group, online elérhető: http://www.afdb.org/uploads/RTEmagicC_tab2.png (letöltve: 2014. 03. 11.).
26. The Wall Street Journal, online elérhető: http://si.wsj.net/public/resources/images/WO-AK686_AFEXIM_NS_20120806181504.jpg (letöltve: 2014. 03. 05.).
27. KUN, Tibor: A Clinton-adminisztráció Fekete-Afrika-politikája, in: Klió, 11. évf. 3. sz., 2002., online elérhető: <http://www.c3.hu/~klio/klio023/klio141.html> (letöltve: 2014. 01. 25.).
28. Pontafrique, online elérhető: <http://pontafrique.wordpress.com/2012/03/14/us-bilateral-aid-for-sub-saharan-africa/> (letöltve: 2014. 03. 01.).
29. XIV. Tiszai Euroatlanti Nyári Egyetem, Nyulász Viktória előadása, HM VPF (Szolnok, 2013. 07. 31.).
30. Rapport d'information N° 1288 par la Commission de la défense nationale et des Forces armées en conclusion des travaux d'une mission d'information sur l'Opération

Serval au Mali, 65. o., Assemblée Nationale, online elérhető: <http://www.assemblee-nationale.fr/14/rap-info/i1288.asp> (letöltve: 2014. 01. 20.).

31. ENSZ Közgyűlés, online elérhető: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/C.5/68/21&referer=http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minusma/facts.shtml&Lang=F (letöltve: 2014. 02. 28.).

32. Le budget des Opérations de Maintien de la Paix (OMP) en 2013/2014, online elérhető: <http://www.franceonu.org> (letöltve: 2014. 02. 28.).

33. MARSÁI Viktor: A külföldi szerepvállalás első négy hónapja Maliban, In: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések, 2013/7, ISSN 2063-4862, online elérhető: http://nit.uni-nke.hu/uploads/media_items/svkk-elemzesek-2013-7-a-kulfoldi-szerepvallalas-eredmenyeimaliban-marsai-v_.original.pdf (letöltve: 2014. 01. 10.)

34. 1106/2013. (III.7.) számú Kormányhatározat az Európai Unió Mali Kiképző Műveletében („EUTM Mali”) történő magyar katonai szerepvállalásról.

35. 1107/2013. (III.7.) számú Kormányhatározat az Európai Unió Mali Kiképző Műveletében („EUTM Mali”) történő magyar katonai szerepvállalás érdekében a rendkívüli kormányzati intézkedésekre szolgáló tartalékból történő előirányzat-átcsoportosításról.

36. 103/2013. számú HVKF intézkedés a Magyar Honvédség EUTM Mali műveletbe felajánlott erői kijelöléséről, felkészítéséről és feladat-végrehajtásáról.

37. FEJÉRDY, Gergely – WÁGNER, Péter: A nemzetközi beavatkozás francia belpolitikai háttere, és a magyar részvétel lehetőségei Maliban, In: MKI-Tanulmányok, 2013. január 31., online elérhető: <http://www.hia.hu/pub/default.asp?y=2013&t=0> (letöltve: 2014. 02. 08.).

38. Honvédelmi Minisztérium Költségvetési Gazdálkodási Információs Rendszere

39. 1071/2014 (II. 19.) számú Kormányhatározat az Európai Unió Mali Kiképző Műveletében („EUTM Mali”) történő magyar katonai szerepvállalás érdekében a rendkívüli kormányzati intézkedésekre szolgáló tartalékokból történő előirányzat-átcsoportosításról szóló 1107/2013. (III. 7.) kormányhatározat módosításáról.

40. 10/2012. (HK 7.) számú HM VGHÁT szakutasítás a Magyarország határain kívüli válságkezelő- és békétámogató műveletekben résztvevők és nemzetközi szervezetekhez vezényelt katonai megfigyelők pénzügyi biztosításáról.

41. Honvédelmi Minisztérium Védelemgazdasági Hivatal Nemzetközi Igazgatóság Nemzetközi Békeműveleti, Vám, Jövedéki és Határforgalmi Osztály

42. Kormány.hu, online elérhető: <http://www.kormany.hu/hu/kulugyminiszterium/globalis-ugyekert-felelos-helyettes-allamtikarsag/hirek/wintermantel-peter-es-a-budapesti-afrikai-nagykovetek-megbeszelese> (letöltve: 2014. 03. 01.).

43. MH ÖHP, átfogó jelentés a 2014. január 17. és 31. közötti időszakban az MH ÖHP alárendeltségében lévő béketámogató és válságreakáló műveletekben szolgálatot teljesítő kontingensek létszámairól.
44. Organisation pour la Mise en Valeur du fleuve Sénégal, online elérhető: <http://www.portail-omvs.org/> (letöltve: 2014. 01. 26.).
45. Nyelv és Tudomány, online elérhető: <http://www.nyest.hu/hirek/mali-nyelvei> (letöltve: 2014. 02. 20.).
46. Central Intelligence Agency (CIA) adatai alapján, online elérhető: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html> (letöltve: 2014.01.30.).
47. SZABÓ, Loránd: Afrika felosztása? Az 1884-1885-ös berlini Kongó-konferencia. In: Szabó Loránd - Ölbei Tamás - Wilhelm Zoltán (szerk.): Anyaországok és (volt) gyarmataik 1., PTE Afrika – Amerika - Ázsia Universitas Munkacsoport, Pécs, 2002., 85-92. oldal, online elérhető: http://overseas.uw.hu/Berlin_Kongo-konf18841885.pdf (letöltve: 2014. 02. 10.).
48. CORREAU, Laurent: Histoire de la Fédération du Mali et son éclatement, online elérhető: <http://www.rfi.fr/afrique/20100402-histoire-federation-mali-son-eclatement/> (letöltve: 2014. 02. 10.).
49. Rapport d'information N° 1288 par la Commission de la défense nationale et des Forces armées en conclusion des travaux d'une mission d'information sur l'Opération Serval au Mali, Assemblée Nationale, online elérhető: <http://www.assemblee-nationale.fr/14/rap-info/i1288.asp> (letöltve: 2014. 01. 20.).
50. IFJ. MOLNÁR, Erik: Krízis Maliban: Egy nép, egy cél, egy hit?, In: Szakmai Szemle, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Kiadványa, 2013. 3. szám, online elérhető: http://www.kfh.hu/hu/letoltes/szsz/2013_3_szam.pdf (letöltve: 2014. 01. 20.).
51. WESZPRÉMY, Gábor: Konfliktus a Szaharában: A mali felkelés és a nemzetközi beavatkozás, online elérhető: http://kitekinto.hu/afrika/2013/02/08/konfliktus_a_szaharaban_a_mali_felkeles_es_a_nemzetkozi_beavatkozas/ (letöltve: 2014. 01. 20.).
52. FRINTZ, Anne: Kokainkaraván a Száhilban, avagy miért is háborúzunk Maliban?, online elérhető: <http://www.magyardiplo.hu>, (letöltve: 2014. 01. 03.).
53. TÓTH, Dániel: Újabb választási forduló következik Maliban, online elérhető: http://kitekinto.hu/afrika/2013/08/04/ujabb_valasztasi_fordulo_kovetkezik_maliban/#.Uxj444U3d3o (letöltve: 2014. 02. 20.).
54. Népszabadság Online: Mali: először csalást kiáltott, ma gratulált a vesztes, online elérhető: http://nol.hu/kulfold/mali__eloszor_csalast_kialtott__ma_gratulalt_a_vesztes (letöltve: 2014. 02. 20.).
55. Euronews: Nem kevés feladat vár Mali elnökére, online elérhető: <http://hu.euronews.com/2013/08/13/nem-keves-feladat-var-mali-uj-elnokere/> (letöltve: 2014. 02. 20.).

56. AHMAD, Wais – AMRANI JOUTEY, Meryem – SANFO, Oumoul: Accords sino-africains. Le développement des pays d'Afrique est-il susceptible de se réaliser en coopération avec la Chine plus qu'il ne l'a été avec la France? online elérhető: http://www.infoguerre.fr/fichiers/ACCORDS_SINO-AFRICAINS.pdf (letöltve: 2013. 11. 25.).
57. DELTOMBE, Thomas – ORVAL, Benoît: Quand la Françafrique passe au privé, In: Recherches internationales, Saint-Denis, 2009/1, 85. szám, 39-66. oldal.
58. DANKÁNE FALUDI, Anna: Nyugat-Afrika és az Európai Unió gazdasági kapcsolatai, Szakdolgozat, Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskola Kar, Budapest, 2005.
59. CSIZMADIA, Sándor: Nicolas Sarkozy és a Françafrique paradoxonjai, online elérhető: http://www.grotius.hu/doc/pub/TRFKET/2011_193_csizmadia_sandor_nicolas_sarkozy_e_s_a_francafrigue_paradoxonjai.pdf (letöltve: 2013. 10. 25.).
60. Ministère de la Défense, online elérhető: <http://www.defense.gouv.fr/operations> (letöltve: 2013. 10. 26.).
61. Ministère de la Défense, online elérhető: <http://www.defense.gouv.fr/operations/autres-operations/operations-achevees/harmattan/actualites/libye-point-de-situation-n-50-bilan-de-l-operation-unified-protector/%28language%29/fre-FR#SearchText=unified%20protector#xtcr=4> (letöltve: 2013. 10. 26.).
62. Ministère de la Défense, online elérhető: <http://www.defense.gouv.fr/operations/centrafrique/operation-sangaris/operation-sangaris> (letöltve: 2014. 03. 10.)
63. FEJÉRDY, Gergely: A mali katonai beavatkozás francia háttere, In: MKI-Tanulmányok, Magyar Külügyi Intézet, 2013. október 8., online elérhető: <http://www.hiia.hu/pub/displ.asp?id=IPTRNZ> (letöltve: 2014. 02. 03.).
64. SEAY, Laura: Mali Is Not a Stan. When it comes to covering Africa's latest conflict, it's suddenly amateur hour., online elérhető: http://www.foreignpolicy.com/articles/2013/01/30/mali_is_not_afghanistan (letöltve: 2014. 01. 27.).
65. KA, Mamadou: La politique africaine des États-Unis de 1947 à 2005: de l'engagement sélectif à la politique de „legacy”, In: Polis/R.C.S.P./C.P.S.R., 14. évf. 1-2.. sz., 2007., online elérhető: <http://www.polis.sciencespobordeaux.fr/vol14n1/ka.pdf> (letöltve: 2014. 01. 05.) alapján.
66. HUGON, Philippe: Les défis diplomatiques de Barack Obama, La relation Afrique/États-Unis après la victoire d'Obama, online elérhető: <http://www.affaires-strategiques.info/spip.php?article217> (letöltve: 2014. 02. 02.).
67. BOKILO, Julien: Origine des nouvelles stratégies américaine et chinoise an Afrique, online elérhető: <http://alternatives-economiques.fr/blogs/bokilo/2011/11/07/origine-des-nouvelles-strategies-americaaine-et-chinoise-en-afrique/> (letöltve: 2014. 02. 02.).

68. KUN, Tibor: A Clinton-adminisztráció Fekete-Afrika-politikája, in: Klió, 11. évf. 3. sz., 2002., online elérhető: <http://www.c3.hu/~klio/klio023/klio141.html> (letöltve: 2014. 01. 25.).
69. KANDEL, Maya: Les États-Unis, l'Afrique et la guerre au Mali, In: Orion note n°22, a Jean Jaurès Fondation kiadványa, online elérhető: <http://www.jean-jaurès.org/Publications/Notes/Les-Etats-Unis-l-Afrique-et-la-guerre-au-Mali> (letöltve: 2014. 02. 16.).
70. TF1: Obama invite les dirigeants de 47 pays africains en sommet en août, online elérhető: <http://lci.tf1.fr/monde/amerique/obama-invite-les-dirigeants-de-47-pays-africains-en-sommet-en-8351816.html> (letöltve: 2014. 02. 02.).
71. Bureau of African Affairs, online elérhető: <http://www.state.gov/p/af/188266.htm> (letöltve: 2014. 02. 11.).
72. Livre blanc sur la défense et la sécurité nationale 2008, online elérhető: <http://www.defense.gouv.fr/portail-defense/enjeux2/politique-de-defense/livre-blanc-2008> (letöltve: 2013. 11. 07.).
73. Livre blanc sur la défense et la sécurité nationale 2013, online elérhető: <http://www.defense.gouv.fr/actualites/articles/livre-blanc-2013> (letöltve: 2013. 10. 12.).
74. Ministère de la Défense, online elérhető: <http://www.defense.gouv.fr/operations/mali/actualite/serval-point-de-situation-du-jeudi-14-mars-2013> (letöltve: 2014. 03. 14.).
75. Huffington Post, online elérhető: http://www.huffingtonpost.fr/2014/01/11/mali-anniversaire-operation-serval-succes-inconteste-quinquennat-hollande_n_4577603.html (letöltve: 2014. 02. 03.).
76. Magyar Nemzet Online: Adományokat gyűjtenek Malinak, online elérhető: http://mno.hu/kulfold_archiv/adomanyokat-gyujtenek-malinak-1134783 (letöltve: 2014. 02. 02.).
77. BBC News, online elérhető: <http://www.bbc.com/news/world-africa-21242630> (letöltve: 2014. 02. 02.).
78. TADASSE, Kirubel: Donors pledge \$ 455 million to Mali military push, online elérhető: <https://news.yahoo.com/donors-pledge-455-million-mali-military-push-120436407.html> (letöltve: 2014. 02. 02.).
79. Európai Parlament 2013. június 13-i állásfoglalása Mali újjáépítése és demokratizálásáról, online elérhető: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2013-0281+0+DOC+XML+V0//HU> (letöltve: 2014. 02. 20.).
80. Ministère de la Défense, online elérhető: <http://www.defense.gouv.fr/operations/mali/actualite/mali-transfert-de-la-misma-a-la-minusma> (letöltve: 2014. 01. 30.).

81. Nations Unies, <http://www.un.org/fr/peacekeeping/missions/minusma/background.shtml> (letöltve: 2014. 02. 01.).
82. Nations Unies, online elérhető: <http://www.un.org/fr/peacekeeping/missions/minusma/facts.shtml> (letöltve: 2014. 02. 01.).
83. TARDY, Thierry: Funding peace operations: Better value for EU money, In: European Union Institute for Security Studies kiadványa, 2013. november, 08., online elérhető: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Brief_38_Funding_peace_operations.pdf (letöltve: 2014. 02. 16.).
84. ENSZ Közgyűlés, online elérhető: <http://www.un.org/News/fr-press/docs/2013/AG11390.doc.htm> (letöltve: 2014. 02. 28.).
85. Le budget des Opérations de Maintien de la Paix (OMP) en 2013/2014, online elérhető: <http://www.franceonu.org> (letöltve: 2014. 02. 28.).
86. CASTILLA BAREA, Juan Carlos: The Malian armed forces reform and the future of EUTM, online elérhető: http://www.ieee.es/en/Galerias/fichero/docs_opinion/2013/DIEEEE093-2013_EUTM_Mali_CastillaBarea_ENGLISH.pdf (letöltve: 2014. 02. 15.).
87. BESENYŐ, János: Az Európai Unió kiképző művelete Maliban és a magyar szerepvállalás, In: Honvédségi Szemle, 141. évfolyam, 2013/5. szám
88. Európai Unió Tanácsa, online elérhető: <http://consilium.europa.eu/homepage/highlights/eu-training-mission-in-mali-launched?lang=en> (letöltve: 2014. 02. 20.).
89. MARSAL, Viktor: A NATO afrikai szerepvállalása 2011 előtt, online elérhető: <http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1230> (letöltve: 2014. 02. 01.).
90. La documentation française, online elérhető: <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/francophonie/francophones-monde.shtml> (letöltve: 2014. 01. 28.).
91. Nemzeti Katonai Stratégia
92. A Magyar Honvédség műveleti szerepvállalásának irányai 2014-2017
93. Miniszteri Irányelvek a védelmi tervezéshez (2012-2021)
94. BONIFACE, Pascal (szerk.): L'année stratégique 2011. Analyse des enjeux internationaux, Armand Colin/IRIS, Paris, 2010., 350-370. oldal.
95. BONIFACE, Pascal (szerk.): L'année stratégique 2012. Analyse des enjeux internationaux, Armand Colin/IRIS, Paris, 2011., 321-325. oldal.

96. SZÜCS, Anita: Az „exception française” erodálódása és a megváltozott francia nagyhatalmiság. Franciaország kettős válsága, PhD értekezés, Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskola, 2006.
97. TÓTH, Norbert: Óriások szövetsége. Az Afrikai Unió és az Európai Unió kapcsolatrendszere, különös tekintettel a biztonságpolitikai kérdésekre, Afrika Tanulmányok, Pécs, 1. évfolyam 3. szám, 7-15. oldal.
98. Comment la France peut-elle adapter sa politique à la montée en puissance des nouveaux acteurs en Afrique?, École Nationale d'Administration (ENA), Paris, 2011. február, 6-42. oldal., online elérhető: <http://www.ena.fr/index.php?fr/recherche/Travaux-des-eleves/Memoires-du-seminaire-d-option-domaine-international> (letöltve: 2013. 10. 10.).
99. MAGRIN, Géraud: The Black Gold Rush: an opportunity to get Africa out of its impasse?, In: La Revue Défense nationale et Sécurité collective, Paris, 2007/1., 62-71. oldal (letöltve: 2013. 10. 22.).
100. MARTINAT, Philippe: Le plan de François Hollande pour l'Afrique, online elérhető: <http://www.lecongolais.cd/le-plan-de-francois-hollande-pour-lafrique/> (letöltve: 2013. 10. 20.).
101. NADEAU, Jean-Benoît: Les vrais chiffres du français: des raisons de célébrer, online elérhető: <http://www.forumfrancophonie2013.org/blogue/2013/01/les-vrais-chiffres-du-francais-des-raisons-de-celebrer/> (letöltve: 2013. 10. 23.).
102. NAGYNÉ RÓZSA, Erzsébet – MARSÁI, Viktor: The NATO and the MENA – New Challenges, Old Approaches, In: MKI-Elemzések, 2012/22, online elérhető: http://www.hiia.hu/pub/displ_eng.asp?id=OJSZXO (letöltve: 2014. 01. 23.).
103. RONDE, André (fordította KUN Tibor): Franciaország katonapolitikája Fekete-Afrikában 1960-1990, In: Klió, 11. évfolyam, 2002/3., 138-140. oldal, online elérhető: <http://www.c3.hu/~klio/klio023/klio138.html> (letöltve: 2013. 10. 25.).
104. STEMLER, Dániel: Franciaország elengedte Elefántcsontpart adósságát, online elérhető: http://kitekinto.hu/afrika/2012/07/29/franciaorszag_elengedte_elefantcsontpart_adossagat/ (letöltve: 2013. 10. 27.).
105. EU vonal, online elérhető: http://www.euvonal.hu/index.php?op=kozossegi_politikak&id=63 (letöltve: 2013. 10. 26.).

MELLÉKLETEK

Rövidítések, idegen kifejezések jegyzéke

AEF (Afrique Équatoriale française): Francia Egyenlítői Afrika

AFISMA (African-led International Support Mission to Mali): Mali Nemzetközi Segítségnyújtási Misszió

AGOA (African Growth and Opportunity Act): Afrikai Növekedési és Opportunitás Törvény

AOF (Afrique Occidentale française): Francia Nyugat-Afrika

AQMI (Al-Qaïda au Maghreb Islamique): Al-Kaida az iszlám Maghreb térségben

BCEAO (Banque centrale des États de l'Afrique de l'Ouest): Nyugat-afrikai Államok Központi Bankja

BEAC (Banque des États de l'Afrique centrale): Közép-afrikai Államok Bankja

BRVM (Bourse Régionale des Valeurs Mobilières): Nyugat-afrikai regionális tőzsde

CFA (Colonies françaises d'Afrique, Communauté Financière Africaine): Afrikai Francia Gyarmatok, Afrikai Pénzügyi Közösség

CFAO (Compagnie française de l'Afrique Occidentale): Nyugat-afrikai Francia Társaság

ECOWAS / (Economic Community of West African States / Communauté économique des États de l'Afrique de l'Ouest): Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége

EFT (éléments français au Tchad): csádi francia egységek

EUTM Mali (European Union Training Mission in Mali): Európai Unió Mali Kiképző Művelete

EUFOR CAR (European Union mission in Chad and the Central African Republic): az Európai Unió missziója Csádban és a Közép-Afrikai Köztársaságban

EUSEC RD Kongo (European Union Security Sector Reform Mission in the Democratic Republic of the Congo): Kongói Demokratikus Köztársaság biztonsági szektorának reformját segítő Európai Unió misszió

FDI / IDE (Foreign Direct Investment / Investissement Direct à l'Étranger): Külföldi közvetlen tőkebefektetés

IMET (International Military Education and Training): Nemzetközi Katonai Oktatás és Kiképzés

MINURSO (United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara): az ENSZ Nyugat-szaharai Népszavazási Missziója

MINUSMA (United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali): Maliban működő Többdimenziós és Integrált Stabilizációs ENSZ-misszió

MNLA (Mouvement National pour la Libération de l’Azawad): Nemzeti Mozgalom Azawad Felszabadításáért

MPLA (Movimento Popular de Libertação de Angola): Angolai Népi Felszabadítási Mozgalom

MUJAO (Mouvement pour l’Unité et le Jihad en Afrique de l’Ouest): Mozgalom az Egységért és a Dzsiháért Nyugat-Afrikában

NADR (Nonproliferation, Anti-terrorism, Demining and Related): Nonproliferáció, Antiterrorizmus, Aknamentesítés és ezekkel összefüggő program

ONUCI (Opération des Nations Unies en Côte d’Ivoire): az ENSZ elefántcsontparti művelete

OMVS (Organisation pour la Mise en Valeur du Fleuve Sénégal): a Szenegál folyó fejlesztéséért létrehozott szervezet

OPEX (Opération extérieure): Franciaország határán kívüli hadművelet

PSI (Pan-Sahel Initiative): Pán-Száhel Kezdeményezés

Quai d’Orsay (Ministère des Affaires étrangères): francia külügyminisztérium

RSE (Responsabilité sociale et environnementale): szociális és környezeti felelősségvállalás

SPG (Système de Préférences Généralisées): Általános Preferencia Rendszer

TSCTP (Trans-Sahara Counter Terrorism Partnership): Transz-szaharai Terrorellenes Partnerség

UEMOA (Union Économique et Monétaire Ouest Africaine): Nyugat-afrikai Gazdasági és Monetáris Unió

USAID (United States Agency for International Development): Egyesült Államok Nemzetközi Fejlesztési Hivatala

V4 EU Battle Group: Visegrádi Négyek Európai Unió Harccsoport

WTO / OMC (World Trade Organization / Organisation Mondiale du Commerce): Világkereskedelmi Szervezet

A mali haderő állapota, avagy miért indokolt az EUTM Mali kiképző missziója.

„Maga a hadsereg átalakítása nem lesz könnyű feladat, mivel a mali haderőben – hasonlóképpen a legtöbb afrikai országéhoz – kaotikus állapotok uralkodnak. A személyi állomány egyrészt alulfizetett, nem kellőképpen felszerelt, kiképzett, megbecsült, másrészt pedig komoly veszélyt jelent az ország politikai rendszerére, amit a gyakori katonai puccsok is jeleznek. Talán ezért is igen sok magas rangú katona szolgál a hadseregben, akiket különböző pozíciókkal, előléptetésekkel próbáltak lekenyerezni a politikusok, annak ellenére, hogy nincs igazi katonai végzettségük, tapasztalatuk, sőt némelyikük még a térképet sem ismeri. Egy kormánykatona szerint 10 tisztből 9 maga is katonatiszt fia, akik így szó szerint „tisztnek születtek.” A hadsereg egy jelentős része pedig a kora miatt sem alkalmas katonai szolgálatra, de nem merik őket nyugdíjazni, mivel munkanélküliként azonnal fegyvert foghatnának az ország vezetése ellen. Így inkább fizetik őket azért, hogy laktanyáikban maradjanak. A legénységi állomány létszamaránya, kiképzettsége és morálja sem megfelelő, amit a 2012-es események is bizonyítottak. További problémát jelent, hogy a 2012-es katonai puccs megosztotta az állományt, és több esetben is véres összecsapásokat provokáltak ki egymás között a puccsot irányító Sanogóhoz, illetve a korábbi elnökhöz, Amadou Toumani Touréhoz hű fegyveres csoportok. A hadsereg mostani újjáépítése során vegyes, tuaregekből, arabokból és feketékből álló egységeket hoznak létre, amelyeknek meg kellene egymásban bízniuk, ami a legutóbbi konfliktus eseményeinek tükrében – a mali hadseregben szolgáló tuareg katonák kivégzése, illetve azok „árulása” miatt – nem lesz egyszerű. Szintén problémát jelent, hogy a tuaregek ellen évek óta fegyverrel küzdő különböző fegyveres milíciák (Ganda Izo, Ganda Koy stb.) tagjai is bekerülhetnek a hadseregbe, ahol nem biztos, hogy a korábbi ellenfeleik rögtön a keblükre ölelik őket. Az állomány ilyen összetétele magában hordozza a későbbi belviszályokat, ami a hadsereg bevetettségét negatívan befolyásolhatja. A kiképzésre kerülő zászlóaljok állományának jelentős része 2-3 éve katona, jó néhányuknak van valós harci tapasztalata, bár ehhez a kiképzők nem ragaszkodtak, mivel nem akarják meggyöngíteni azokat az északon állomásozó egységeket, amelyek a szélsőségesek elleni küzdelemben vesznek részt. Azt viszont szigorúan betartják, hogy nem lehet a katonák között olyan személy, aki bármilyen atrocitást is elkövetett a polgári lakossággal szemben.”⁸⁷

⁸⁷ BESENYŐ, János: *Az Európai Unió kiképző művelete Maliban és a magyar szerepvállalás*, In: Honvédségi Szemle, 141. évfolyam, 2013/5. szám, 71-72. oldal.

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra Mali geográfiai elhelyezkedése.....	6
2. ábra A mali GDP növekedése és várható alakulása a régió átlagához viszonyítva.....	11
3. ábra A lázadó csoportok befolyási övezete 2013 januárjában	16
4. ábra Francia katonai erők jelenléte a világban, 2013. június	18
5. ábra A francia kőolajimport eredete	20
6. ábra A Franciaországból Afrikába áramló FDI (IDE) arányának alakulása 1992 és 2004 között, Millió EUR.....	22
7. ábra Az Afrikában élő franciák számának csökkenése 1985 és 2005 között.....	24
8. ábra Francia missziós szerepvállalás 2014 márciusában	26
9. ábra A francia szerepvállalás egyik kevésbé nyilvánvaló oka	27
10. ábra A két blokk befolyása Afrikára 1960 és 1970 között.....	29
11. ábra Az Amerikai Egyesült Államok 10 legfontosabb nyers- és kőolajimport-forrása 2010-ben, ezer barrel / nap.....	31
12. ábra Az AGOA alá tartozó legfontosabb partnerek 2012-ben, Millió USD	32
13. ábra A G-7 országaiból és Kínából Afrikába irányuló export értéke 2011-ben, Milliárd USD.....	33
14. ábra Az Afrikába irányuló bilaterális segélyek megoszlása 2012-ben, saját szerkesztés	35
15. ábra A Serval hadművelet ideje alatt Franciaországnak nyújtott nemzetközi logisztikai támogatás	37
1. táblázat Néhány, az AFISMA-ban résztvevő ország és felajánlása, saját szerkesztés	39
16. ábra MINUSMA költségvetése a 2013. július 1. és 2014. június 30. közötti időszakban, saját szerkesztés	40
17. ábra Az ENSZ missziók költségeinek megoszlása (a teljes költségvetés átlagában) ..	41
18. ábra Az MH EUTM Mali költségvetésének alakulása 2013-ban, HUF, saját szerkesztés	46
19. ábra A külszolgálati ellátmány számfejtése, feladatrendszere	48
2. táblázat A Magyar Honvédség missziós létszámai, 2014. január, saját szerkesztés	52